

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

VARSTVO PRAVNEGA RAZMERJA

Mateja Ladinek

Ljubljana, april 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

VARSTVO PRAVNEGA RAZMERJA

Kandidatka: Mateja LADINEK
Številka indeksa: 04032752

Mentorica: Doc. dr. Alenka KUHELJ

Ljubljana, april 2009

POVZETEK

S to diplomsko nalogo bi rada prikazala, da so vse države članice primorane spoštovati pravni red Evropske skupnosti, saj se ne smejo zoperstavljati normam pravnega reda, torej jih morajo spoštovati, se jim prilagajati, jih ne smejo spreminjati... V tem se kaže zavezanost držav članic do Evropske skupnosti.

Pravni red Skupnosti je samostojen in se razvija neodvisno od pravnih sistemov držav članic.

Varstvo pravnega razmerja je razmerje, ki mora biti dostopno vsem pod enakimi pogoji, saj se le tako zagotavlja varstvo pravic in obveznosti iz posameznega pravnega razmerja.

Varstvo pravnega razmerja nastane takrat, ko kateri od udeležencev ne izpolnjuje svojih pogojev (npr. davčni zavezanec ne plača davka) oz. ne ravna v skladu s pravili. Nosilci pravnega razmerja so prizadeti pravni subjekti. Cilj pravnega varstva je dosežen, ko se posamezniki podredijo odločbi, ki jim je v postopku vročena. Pravnim subjektom pripada vrsta različnih sredstev, s katerimi imajo možnost uveljavljanja raznih pravnih sredstev, medtem ko oblastno pravo zagotavljajo državni organi.

Vsak dan vstopamo v različna razmerja, s katerimi zadovoljujemo svoje potrebe (biološke, duhovne in ekonomske). V nekatera družbena razmerja se moramo vključiti sami, ker nam pomenijo preživetje; v vsa ostala razmerja se vključujemo prostovoljno glede na naše potrebe.

Pravica do sodnega varstva in dostop do sodišča sta v Republiki Sloveniji urejena v ustavi. Ni dovolj, če je sodno varstvo samo zakonsko urejeno, ampak mora biti tudi dejansko dostopno. V upravnem postopku se neuki stranki pomaga in se jo usmerja.

Ključne besede: pojem in nastanek pravnega razmerja, sestavine pravnega razmerja, varstvo pravnega razmerja, državno varstvo, pritožbena pot, sodno varstvo, začasno pravno varstvo, pravnomočnost sodnih odločb, pravica do sodnega varstva v nepravdnem postopku.

SUMMARY

With this diploma I would like to show that all member states are obliged to respect *acquis communautaire*. They can not work against norms of legal order – so they have to respect them, adapt to them, and are not allowed to change them... Here the binding of member states towards European Union is seen. *Acquis communautaire* is independent and is quickly evolving independently of Member States legal orders.

Protection of legal relations is a relation that has to be accessible to all under the same conditions, because only so the protection of rights and obligations of individual legal relations can be guaranteed.

Protection of legal relations emerges when one of the participants is not fulfilling his or hers requirements (e.g. taxable person does not pay the tax) or does not act according to rules. Holders of legal order are also the involved legal entities. The goal of legal protection is achieved, when the individuals subject to the decision that was handed to them during the procedure. Legal entities have variety of means, whit which they can invoke different legal means, while the authority law is assured by the state bodies.

Every day we enter different relations, whit this relations we satisfy our needs (from biological, spiritual to economical). In some social relations we have to include ourselves, because they represent our survival; in all other relations we include ourselves voluntarily, according to our needs.

The right to judicial protection and access to the court are in Republic Slovenia regulated by the Constitution. It is not enough, that the judicial protection is legally regulated, but it must actually be accessible. In administrative procedure the unlettered party gets directions and guidance.

Key words: concept and origin of legal relation, components of legal relation, protection of legal relation, State protection, course of appeal, judicial protection, temporary legal protection, finality of legal decisions, the right to judicial protection in non-litigious civil procedure.

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
KAZALO	iv
1 UVOD.....	1
2 VARSTVO PRAVNEGA RAZMERJA	3
2.1 POMEN VARSTVA PRAVNEGA RAZMERJA.....	3
2.2 SAMOZAŠČITA	5
2.3 DRŽAVNO VARSTVO.....	6
2.3.1 Vrste državnega varstva.....	6
2.3.2 Upravno, kazensko in civilnopravno pravno varstvo	6
2.3.3 Zbiranje procesnega gradiva	7
2.3.4. Pravovarstvena odločba	8
2.3.5. Pritožbena pot.....	9
2.3.6. Pravnomočnost sodnih in upravnih odločb.....	9
2.3.7. Izvršba	12
2.4 USTAVNO-SODNO PRAVNO VARSTVO	12
2.5 SODNO VARSTVO V PRAVNEM SISTEMU EVROPSKE SKUPNOSTI.....	13
2.5.1 Postopek pred sodiščem Evropskih skupnosti	13
2.5.2 Tožbe po 226. členu PES.....	15
2.5.3 Tožbe po 227. členu PES.....	19
2.6 SODNO VARSTVO PRAVIC PO EVROPSKI KONVENCIJI	19
2.6.1 Pravna narava pravice do sodnega varstva po 6. členu Konvencije	19
2.6.2 Pravica do sodnega varstva v Sloveniji	20
2.7 VARSTVO PRAVIC V UPRAVNEM SPORU IN KONTROLA UPRAVE	21
2.7.1 Splošna načela varstva pravic v upravnem sporu	21
2.7.2 Načelo zakonitosti.....	21
2.7.3 Izbira ustreznega pravnega varstva v upravnem sporu	21
2.8 ZAČASNO PRAVNO VARSTVO.....	22
2.9 PRAVNOMOČNOST SODNIH ODLOČB.....	22
2.9.1 Formalna in materialna pravnomočnost.....	23
2.9.2 Objektivne in subjektivne meje pravnomočnosti	23
2.9.3 Pravnomočnost v slovenskem pravu	23
3 POJEM IN NASTANEK PRAVNEGA RAZMERJA.....	25
3.1 PRAVNA DEJSTVA	25
3.2 NARAVNA DEJSTVA.....	25
3.3 ČLOVEKOVA DEJANJA	26
4 SESTAVINE PRAVNEGA RAZMERJA	27
4.1 PRAVNI SUBJEKTI.....	27
4.1.1 Fizične osebe	27
4.1.2 Pravne osebe	28
4.2 PRAVICE IN DOLŽNOSTI	29
4.2.1 Vpliv časa na izvrševanje pravic in dolžnosti	31
4.2.2 Zakonito izvrševanje, kršitev in zloraba pravic	32
4.3 NAMEN IN PREDMET PRAVNEGA RAZMERJA.....	32

4.3.1	Namen.....	32
4.3.2	Predmet.....	32
5	NEPRAVDNI POSTOPEK.....	34
5.1	PRAVICA DO SODNEGA VARSTVA V NEPRAVDNEM POSTOPKU.....	34
5.1.1	Razmerja med solastniki	35
5.1.2	Dovolitev nujne poti.....	35
5.1.3	Ureditev meje	36
5.1.4	Delitev skupnega premoženja.....	36
5.2	DOSTOP DO SODIŠČA.....	36
6	VROČANJE V CIVILNIH IN GOSPODARSKIH ZADEVAH	38
6.1	VROČANJE ZNOTRAJ DRŽAVE.....	38
6.2	VROČANJE V TUJINO	38
6.3	REDNI NAČNI MEDNARODNEGA VROČANJA MED ČLANICAMI EU	39
7	PRISTOJNOST, PRIZNANJE IN IZVRŠITEV SODB V CIVILNIH IN GOSPODARSKIH ZADEVAH.....	40
7.1	PODROČJE UPORABE	40
8	MEDSEBOJNO SODELOVANJE SODIŠČ DRŽAV ČLANIC PRI PRIDOBIVANJU DOKAZOV V CIVILNIH IN GOSPODARSKIH ZADEVAH	41
8.1	PRIDOBIVANJE DOKAZOV	41
8.1.1	Aktivna pravna pomoč	41
8.1.2	Pasivna pravna pomoč.....	41
8.1.3	Neposredno izvajanje dokazov	42
8.2	PRAVNA POMOČ	42
8.2.1	Pogoji za pridobitev pravne pomoči	42
9	ZAKLJUČEK	43
	LITERATURA	45
	VIRI	47
	SLOVAR UPORABLJENIH KRATIC.....	49
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA.....	50

1 UVOD

Pojem pravica do sodnega varstva zajema širše področje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Ta pravica je napisana v ustavi in različnih Evropskih konvencijah.

V 23. členu ustave je napisano, da mora biti pravica do sodnega varstva zagotovljena vsakomur ter da se o posameznikovih pravicah in dolžnostih odloči takoj in brez nepotrebnega odlašanja na neodvisnem sodišču, ki je ustanovljeno z zakonom.

Mnogokrat stroški postopka, na primer izbira pooblaščenca, presežejo finančne zmožnosti udeležencev, zato ne moremo govoriti o vsem dostopnem sodnem varstvu. Dandanes je mnogo sodnih zastojev, saj se nerešene zadeve prenašajo iz leta v leto.

Diplomsko nalogo sem razdelila na več poglavij in v vsakem poglavju podrobneje opisala določene teme, ki sestavljajo snov tega diplomskega dela.

Najprej bom opisala pomen varstva pravnega razmerja. Nosilci pravnega razmerja so državni organi, ki sprožijo pravovarstvene postopke. Le-te lahko sproži tudi prizadeta pravna oseba, ki je oškodovana v civilni sodbi. Namen pravnega varstva je, da se spor čimprej razreši. Pri tem je dovoljena tudi samozaščita, h kateri prištevamo silobran, samopomoč, priložnostna razsodišča idr. V tem poglavju sem tudi opisala, katere vrste državnega varstva poznamo (upravno, kazensko in civilnopravno varstvo). V vseh teh vrstah državnega varstva se zbira gradivo, ki je ključnega pomena za pravilno odločitev. Šele ko zberemo vso potrebno procesno gradivo, lahko izdamo pravovarstveno odločbo. Če se s trditvami v odločbi ne strinjamo, imamo že po ustavi pravico do pritožbe. Zelo pomemben postopek je tudi izvršba, saj se z njo izvršujejo pravnomočne odločbe.

Procesno pravo, ki se uporablja pred sodiščem Evropske skupnosti (ES), je neodvisno od ureditve v državah članicah in vsebuje postopek pred sodiščem ES, ki med drugimi obravnava tudi tožbe po 226. in 227. členu Pogodbe o Evropski skupnosti (PES).

V 226. členu je opredeljeno, da sproži Komisija tožbo proti državi članici, ki ni izpolnila kakšne obveznosti (primer: Slovenija in vinjete).

V 227. členu je določeno, da če ena država članica meni, da druga članica krši obveznost, o tem obvesti Komisijo in ta posreduje naprej. Teh tožb je manj, saj članice nočejo sporov med seboj.

Začasno pravno varstvo je pomembno predvsem za pridobitev dokazov in da se dejansko stanje ohrani oz. ga je mogoče povrniti v prvotno stanje.

Pravnomočnost sodnih odločb morajo spoštovati tako pravne kot fizične osebe; včasih so na pravnomočnost odločb vezane tudi tretje osebe. Najznačilnejša lastnost pravnomočnosti je razsojena stvar. Spoznali bomo formalno in materialno pravnomočnost ter objektivne in subjektivne meje pravnomočnosti. Glavni namen pravnomočnosti je zagotavljanje pravne varnosti.

Pravno razmerje sestavljajo pravni subjekti (h katerim prištevamo fizične in pravne osebe), pravice in obveznosti ter namen in predmet pravnega razmerja.

Nepravdni postopek je namenjen predvsem varstvu osebnih in finančnih pravic fizičnih in pravnih oseb. Predvsem se urejajo razmerja med udeleženci, ki imajo skupni interes za ureditev razmerij.

Cilj moje diplomske naloge je, opisati postopke varstva pravnega razmerja; navesti, katere vrste poznamo; opredeliti, kaj sploh pomeni varstvo pravnega razmerja, kdo ga koristi ter kakšne pravice in obveznosti prinaša; opisati, kakšen je postopek pred sodiščem, kdo je do njega upravičen, kdo krije stroške postopka ...

Uporabila sem knjižno literaturo, članke, internetne vire (predvsem za snov, ki se nanaša na razplet uvedbe slovenskih vinjet) ter razne zakone: Ustavo Republike Slovenije, Kazenski zakonik, Zakon o upravnem postopku in Evropsko konvencijo.

2 VARSTVO PRAVNEGA RAZMERJA

Temeljni namen prava je urejenost in varnost družbe ter preprečevanje zasebnega nasilja, zato je bistveno, da kot posamezniki prostovoljno spoštujemo pravice, ki so vnaprej oblastno varovane.

Spori so v družbenem življenju neizbežni. Še posebej nevarni so spori med ljudmi, če se stopnjujejo do nasilnega obračunavanja. Monopol nad sredstvi za telesno prisiljevanje ima država. Če se sporom ne moremo izogniti, se moramo potruditi, da jih rešimo po mirni poti. Do sporazuma po mirni poti je mogoče priti z medsebojnim popuščanjem, s tem da poskušamo doseči poravnavo ali odpustiti vsaj del dolga. Če se udeleženci spora ne morejo sami dogovoriti, lahko za mirno rešitev spora prosijo razsodnika, vendar se morajo pri tem zavezati, da bodo spoštovali njegovo odločitev. Sem spadajo arbitraže, katere odločajo hitreje, ker jih ne vežejo tako stroga pravila kot državne organe. (glej Perenič, 2004, str. 179)

Oblastno pravno varstvo zagotavljajo državni organi, medtem ko pravnim subjektom pripada vrsta sredstev, s katerimi imajo možnost uveljavljati takšna pravna sredstva. Dolžnost pravnega varstva imajo upravni in sodni organi. Odločitve upravnih organov so podvržene sodni presoji. Upravno varstvo je namenjeno pravnim subjektom – varstvu njihovih pravic, obveznosti in pravnih koristi v posameznih upravnih zadevah. Kazensko-pravno varstvo zagotavljajo sodišča v kazenskih postopkih, ki se začnejo s predlogom tožilca (državnega ali zasebnega). Civilno-pravno varstvo obravnava in odloča v sporih, ki nastanejo v osebnih, družinskih in premoženjskih pravnih razmerjih. (glej Perenič, 2004, str. 180)

Organi, ki vodijo pravno-varstvene postopke, morajo le-te voditi zelo natančno in hkrati ugotoviti vsa potrebna dejstva, ki so pomembna za izdajo posameznih aktov.

Cilj pravno-varstvenega postopka je dosežen, ko se posamezniki, ki so jim izročeni posamični akti, le-tem podredujejo (prostovoljno ali prisilno s pomočjo sile).

Upravne odločbe se lahko izvršijo ali v upravni ali sodni izvršbi.

Kazensko-pravne odločbe se izvršujejo kot postopki za izvrševanje sankcij.

Civilno-pravne odločbe se izvršujejo v posebnih sodnih izvršilnih postopkih.

S prisilnim izvrševanjem državni organi posežejo v svobodo posameznikov, zato mora biti takšno dejanje storjeno v okviru dovoljenega. (glej Perenič, 2004, str. 181)

2.1 POMEN VARSTVA PRAVNEGA RAZMERJA

Varstvo pravnega razmerja nastopi takrat, ko kateri od udeležencev ne izpolnjuje svojih pogojev, na primer davčni zavezanec ne plača dohodnine; starši ne skrbijo za svoje otroke niti do njihove polnoletnosti; oseba gradi na tujem ozemlju, na katerem

nima gradbenega dovoljenja ter najbolj pogost primer – prodajalec izroči kupcu blago in ga ta ne plača. Če vsi ti primeri potekajo normalno (starši skrbijo za otroke, kupec plača blago, oseba gradi na svojem ozemlju in ima za to gradbeno dovoljenje), takrat se vprašanje pravnega varstva sploh ne omenja. (glej Pavčnik, 1997, str. 308)

Pravno varstvo uporabimo takrat, kadar kdo od udeležencev ne ravna v skladu z zakonom oz. s pravili. Takšno protipravno ravnanje imenujemo pravna kršitev in ima za posledico pravno sankcijo, ki ji sledi pravno-varstveni postopek.

Nosilci pravnega varstva v državnopravni skupnosti so državni organi. V modernih pravnih državah je že vnaprej določeno, kateri organi zagotavljajo pravno varstvo. Vsi takšni pravovarstveni postopki se začnejo s predlogom državnega tožilca (državnega organa) ali na predlog prizadetega pravnega subjekta, ki je lahko oškodovan v civilni sodbi, če gre pri tem za pravne kršitve ali pravna razmerja z večinskimi zasebnimi interesi. Vsem tem pravovarstvenim postopkom je skupno, da jih izvršujejo državni organi kot organi državne oblasti. Naloga teh je, da odločajo v postopku in ugotovijo, ali je ta predlog utemeljen ter se nato po zbranih dokazih odločijo za kazni, ki jo lahko tudi prisilno izvedejo. (glej Pavčnik, 1997, str. 308)

Pravovarstveni postopek lahko sprožimo, če nismo prekoračili časa za vložitev predloga. Namen pravnega varstva je, da čimprej razrešimo spor. V pravu obstaja tudi varianta, da lahko terjatev sama zastara ali se razreši po naravni poti, če so postopki predolgi.

Tudi prizadeti pravni subjekti so lahko nosilci pravnega varstva, predvsem pri samozaščiti ali samopomoči. Samozaščita praviloma ni dovoljena, ker bi z njo posameznik nekontrolirano uporabljal nasilje proti vsakomur, zato v državnopravni skupnosti velja načelo, da je svoboda posameznika omejena s svoboda drugega posameznika. Država ima monopol nad sredstvi za prisiljevanje in mirno razreševanje medsebojnih sporov. Poznani sta dve izjemi. Prva izjema je ta, da se lahko oseba, ki ji grozi nevarnost, brani z lastno silo ali dejanji, če nevarnosti ne more drugače odvrniti od sebe; druga izjema je, da lahko prizadete stranke v posameznem pravnem razmerju pustijo, da spor rešijo arbitraže. Stranke se morajo tega dogovora držati, sicer ga lahko država prisilno izvrši. (glej Pavčnik, 1997, str. 309)

Preventivno pravno varstvo pomeni, da lahko z določenimi pravnimi akti preprečimo, da bi prišlo do kakšnega spora ali pravne kršitve, vendar preventivno pravno varstvo ne sme posegati v pravice in obveznosti pravnih subjektov. Oblike preventivnega pravnega varstva se morajo ujemati z oblikovnimi sestavinami normativnih pravnih aktov. Sestavine so tri in pri njih gre za pravni formalizem, ki želi doseči, da bi bili pravni akti vsebinsko vnaprej predvidljivi in zanesljivi. Sestavine so: pristojni subjekti, postopek za sprejemanje in njegovo zunanje izrazno sredstvo. Stranke lahko tudi same prispevajo k zanesljivejšemu pravnemu razmerju s poroki, z zastavo stvari, z zavarovanjem stvari (dokazov). Kot varstvo lahko postavimo fizično prisilo, vendar ne kot dobesedno prisilo, ki bi se naj izvršila nad posamezniki, ampak samo za

zagotavljanje varnega izvajanja postopka (npr. navzočnost policistov v cestnem prometu, na pomembni prireditvi ...). (glej Pavčnik, 1997, str. 310)

2.2 SAMOZAŠČITA

Je ena od dovoljenih izjem, kajti drugače so le državni organi nosilci pravnega varstva. Samozaščito je mogoče uporabljati le v okviru meja, za katere je predvidena. Če jo uporabimo izven njenih meja, gre za pravno kršitev. Zakonodajalec je v izjemnih primerih dovolil uporabo sile (samozaščite) takrat, ko so ogrožene človekove pravice. Takšna uporaba sile je zelo podrobno opredeljena, prav tako je določeno, kdaj se uporaba takšne sile spreobrne v pravno kršitev. Če pri uporabi samozaščite ne prekoračimo meje, ki jo je določil zakonodajalec, ne storimo kaznivega dejanja. Samopomoč je torej namenjena temu, da z njo odvrnemo nevarno dejanje, ki nam preti istočasno. (glej Pavčnik, 1997, str. 310)

Značilni primeri samozaščite so:

- Silobran »je tista obramba, ki je neizogibno potrebna, da storilec odvrne od sebe ali koga drugega istočasen protipraven napad«. (člen 11/2 KZ)
- Skrajna sila »je podana takrat, kadar stori storilec dejanje, ki ima vse zakonske znake kaznivega dejanja, zato da bi od sebe ali koga drugega odvrnil istočasno nezakrivljeno nevarnost, ki je ni bilo mogoče odvrniti drugače, pri tem pa prizadejano zlo ni večje od zla, ki je grozilo«. (člen 12/2 KZ)
- Samopomoč »je pravica vsakogar, da odvrne kršitev pravice, ko grozi neposredna nevarnost, če je takšna zaščita nujna in če način odvrčanja kršitve ustreza okoliščinam, v katerih nastaja nevarnost«. (člen 162/2 ZOR)
 - Zasebni rubež je posebna oblika samopomoči. Pri tem ima posestnik pravico, da ustrezno ukrepa proti tistemu, ki moti njegovo posest – lahko jo primerno brani s silo, v primeru da bi pravna pomoč prišla prepozno. Če npr. na svoji zemlji zasači tujo živino, jo lahko prepodi (ne sme je pobiti!) in če je ta živina povzročila škodo na tuji posesti, lahko zahteva posestnik zemlje od lastnika živine toliko glav živine, kolikšna škoda je bila povzročena. Ta dogovor mora z lastnikom živine skleniti v osmih dneh ali podati tožbo na sodišče.
- Stalna ali priložnostna razsodišča – arbitraže: te oblikujejo pravni subjekti sami, vendar se mora spoštovati odločitev teh razsodišč. Smisel arbitraž je, da odločajo hitreje in ceneje kot državni organi. Postopki so manj strogi kot pri državnih sodnih organih. Stranke imajo možnost, da same določijo pravila postopka in same izberejo razsodnika (so strokovnjaki in specialisti za določene vrste sporov).

(glej Pavčnik, 1997, str. 310)

Razsodišča so lep primer, da lahko tudi nedržavni organi razrešujejo pravne spore, saj jih razrešujejo hitreje in ceneje.

2.3 DRŽAVNO VARSTVO

2.3.1 Vrste državnega varstva

Poznamo tri glavne nosilce državnega varstva, ti so sodni, upravni in ustavno-sodni organ. Med njimi je skorajda najpomembnejša sodna veja oblasti (vrhovno in ustavno sodišče odločata o sporih ter skrbita za varstvo ustavnosti in zakonitosti). Odnosi med temi tremi vrstami se delijo po načelu delitve oblasti.

Pravovarstveni postopek se začne s predlogom, nadaljuje z ugotavljanjem v postopku ter se konča s pravnomočno odločbo. Takšni postopki so najbolj pogosti v kazenskih, upravnih in pravnih zadevah. Sodišča morajo soditi v skladu z ustavo in zakoni. Sodniki morajo odločati nepristransko in neodvisno od drugih dejavnikov, kar zagotavlja pravna ureditev, ki določa tudi trajanje sodniške funkcije, prepoved opravljanja drugih funkcij, ki niso združljive s sodniško funkcijo in drugo. (glej Pavčnik, 1997, str. 312–314)

2.3.2 Upravno, kazensko in civilnopravno pravno varstvo

2.3.2.1 Upravno pravno varstvo

Pravno varstvo te vrste se uporablja na posameznem področju za določene zadeve. Namenjeno je predvsem varstvu pravic in obveznosti pravnih in fizičnih oseb. O teh pravicah odločajo organi javne uprave v upravnem postopku. Le-ta se začne po uradni dolžnosti ali na predlog stranke. Večina postopkov se začne po uradni dolžnosti, če tako določa zakon. (glej Pavčnik, 1997, str. 314)

2.3.2.2 Kazensko pravno varstvo

V kazenskem postopku se odloča o storilcih kaznivih dejanj in o škodi, ki je posledica le-teh. Te postopke vodijo le sodišča, ki so zanje pristojna. Kazenskopravni postopki se začnejo po uradni dolžnosti ali na predlog državnega tožilca, ki poda zahtevo, če ima utemeljen sum, da je bilo zagrešeno kaznivo dejanje. Kazenski postopek se začne s predlogom za uvedbo postopka, nadaljuje z obtožnico in z zasebno tožbo.

Če se v postopku odloča o mladoletni osebi, ki je storila kaznivo dejanje, se lahko državni tožilec sam odloči, ali bo nadaljeval s kazenskim postopkom, zato mora preučiti vsa dejstva, ki so vplivala na dogodek in okoliščine. Preučiti tudi mladoletnikove osebne značilnosti in njegovo življenje nasploh. To se imenuje oportunitetno načelo, če je mladoletnik vzoren državljan in če vse kaže na to, da s takšnimi dejanji ne bo nadaljeval. Tudi nov zakon o kazenskem postopku vsebuje oportunitetno načelo, ki velja za lažja kazniva dejanja, za katera je predpisana denarna kazen ali zapor do enega leta za polnoletne osebe, če se nameravajo podrediti volji državnega tožilca in tako odpraviti škodo, ki so jo zagrešile. (glej Pavčnik, 1997, str. 314)

2.3.2.3 Civilno pravno pravno varstvo

Sem spadajo predvsem spori iz družinskih, osebnostnih in premoženjskih razmerij. Postopek, v katerem se odloča o civilnopravnih sporih, se imenuje pravdni postopek; vodijo ga sodišča, ki so zanj pristojna. Za pravdni postopek je značilno načelo dispozitivnosti, kar pomeni, da stranke same prostovoljno razpolagajo z zahtevki. Sodišče odloči v mejah teh zahtevkov. Medtem lahko stranke zahtevke umaknejo in se med seboj poravnajo. Pravdni postopek, ki teče v tem primeru, se imenuje tožba. Načelo dispozitivnosti je omejeno, če so zahtevki strank v nasprotju z javnim redom. Omejeno je tudi v zakonskih in očetovskih sporih, v katerih sodišče samo odloči o varstvu, vzgoji, preživljanju skupnih otrok ... (glej Pavčnik, 1997, str. 314)

2.3.3 Zbiranje procesnega gradiva

Zbiranje procesnega gradiva pomeni pripravo za kasnejšo pravno določitev. Vsi organi, ki vodijo postopke, morajo v njih odločati pravično in odkriti dejansko stanje in vsa dejstva, ki vplivajo na izdajo zakonite odločbe. V postopku moramo stranki dovoliti, da se jo zasliši, da pove svoje stališče o dejstvih in okoliščinah, ki so pomembni za razrešitev zadeve.

V vseh treh postopkih se zbira gradivo o dejstvih ter procesno gradivo, ki državnim organom omogoča, da o zadevi odločijo. Vsem trem postopkom je skupno tudi to, da temeljijo na prosti presoji dokazov. Pravni predpisi ne določajo, kakšni morajo biti dokazi (niti po vrsti niti po vrednosti), zato organ, ki vodi postopek, prsto presoja dokaze in se odloči po premišljenem logičnem razmišljanju. Tudi stranke same dajejo izjave o svojem pravnem pogledu na vso zadevo. Stranke imajo možnost, da s svojo razlago povedo, kakšni pravni predpisi bi lahko pravično ocenili pravno kršitev. (glej Pavčnik, 1997, str. 316)

2.3.3.1 Upravni postopek

V upravnem postopku mora dokazno in dejansko gradivo zbrati sam organ, ki postopek vodi. Le-ta tudi javno zastopa korist strank. Stranka je ves čas postopka aktivna; dokazuje dejstva in predloge; na začetku postopka mora povedati dejansko stanje, ki se je zares zgodilo. Organ se nato odloči (po zbranih dokazih), ali bo odločal v skrajšanem postopku ali v posebnem ugotovitvenem postopku. Slednjega izvede upravni organ, če ugotovi, da potrebuje stranka čas za zavarovanje pravic in koristi ter če organ še ni zbral vseh potrebnih dejstev za razrešitev stvari. Pri tem moramo upoštevati načelo ekonomičnosti, da izpeljemo postopek hitro in s čim manj stroški, vendar moramo paziti, da bo odločba izdana pravilno in zakonito. (glej Pavčnik, 1997, str. 316)

2.3.3.2 Kazenski postopek

V kazenskem postopku sta oba udeleženca enakopravni stranki. Tožilec navaja dejstva in dokaze in nanje opira svoj zahtevek. Obdolženec navaja dejstva, ki so mu v korist. Tudi državni tožilec ima pomemben položaj pri predlaganju dokazov in jih tudi sam zbira. Tožilec in obdolženec torej nista edina predlagatelja dejstev in dokazov. Sodišča in drugi državni organi, ki pri posameznem primeru sodelujejo, morajo ugotoviti dejstva, ki so se v resnici zgodila, za zakonito izdajo odločbe. Državni organi morajo enako pozornost posvetiti tako dokazom, ki obdolženca bremenijo, kot tudi dokazom, ki so mu v korist. Na glavni obravnavi se mora primer zaključiti, kar pomeni, da se morajo ugotoviti dejstva, ki so se v resnici zgodila, in se izvesti vsa priznanja in dokazi. (glej Pavčnik, 1997, str. 316)

2.3.3.3 Pravdni postopek

V pravnem postopku stranki prostovoljno razpolagata s svojimi zahtevki in morata dokazati, da so podatki, ki jih trdita, resnični. Sodišče upošteva v pravnem postopku le dokaze, ki jih predlagata stranki v postopku. Naloga sodišča je, da ugotovi dejstva, ki so se v resnici zgodila. Sodišče lahko izvrši dokaze, ki so pomembni za končno odločitev, čeprav jih stranke niso predlagale.

Na glavni obravnavi se lahko postavljajo vprašanja, da se navedejo vsa dejstva, ki so pomembna za razjasnitev dogodka ter da se dopolnijo nepopolne navedbe in se zagotovi izdaja zakonite odločbe. (glej Pavčnik, 1997, str. 317)

2.3.4. Pravovarstvena odločba

»Pravovarstvena odločba je posamični oblastni pravni akt, s katerim se odloči o predmetu obravnavanja.« (Perenič, 1997, str. 319.) Pravovarstvena odločba se v postopkih različno imenuje, npr. v kazenskem in pravnem postopku jo imenujemo sodba; v upravnem postopku se imenuje upravna odločba. V vseh postopkih ima pravovarstvena odločba enake sestavine, ki so:

- Uvod: vsebuje podatke o organu, ki je zadolžen, da odločbo izda; v uvodu najdemo tudi podatke o strankah, njihovih zastopnikih (ali pooblaščenih), podatke o glavni obravnavi ter datum, kdaj je bila zadeva rešena;
- Izrek (dispozitiv): tukaj državni organi oblastno odločijo o zadevi in njegova vsebina je odvisna od pravne odločitve; v izreku je določena pravna posledica, ki govori, kako naj bo posamezen primer rešen; nanj se opira pravnomočnost odločbe;
- Obrazložitev: tukaj so navedeni razlogi, ki razčlenjujejo odločitev, do katere je prišel državni organ (utemeljuje izrek); v njej se nahaja opis procesnega gradiva in pojasnilo pravne odločitve (kako smo do nje prišli); v obrazložitvi državni organ navede dokaze, s katerimi je prišel do končne odločitve in pravne vire, ki so bili uporabljeni;

- Pravni pouk: kadar stranka meni, da odločba ni zakonita, lahko vloži ustrezno pravno sredstvo (ki je navedeno v pravnem pouku) v roku, ki je razpisan, in na organ, ki se ukvarja s takšnimi zadevami.

Šele ko zberemo vso potrebno procesno gradivo, je mogoče izdati pravno odločbo. V vseh treh postopkih moramo najprej ugotoviti dejstva in dokaze, ki določen dogodek prikazujejo v takšni luči, v kakršni se je zgodil. Glavni del postopka, ki je skupen tudi vsem trem organom, je glavna obravnava pri pravdnem in kazenskem postopku ter ustna obravnava pri upravnem postopku. Na takšni obravnavi se javno pogovarjajo o določeni zadevi, predstavijo se vsi dokazi in predlogi, o zadevi se tudi odloči. (glej Pavčnik, 1997, str. 319)

2.3.5. Pritožbena pot

Pravico do pritožbe zagotavlja že ustava. Vsak od nas ima pravico do pritožbe. Imamo tudi pravico do kakšnega drugega pravnega sredstva, če se ne strinjamo z odločitvami sodišča ali drugih državnih organov, ki odločajo o naših pravicah ali obveznostih. Pritožbo lahko vložimo proti vsaki odločitvi, ki je bila izdana na prvi stopnji. Rok za pritožbo je praviloma 15 dni od dneva vročitve spisa stranki. Če se pritožimo pravočasno, se pritožimo v roku in naša pritožba zadrži izvršitev odločbe.

Pritožba nam daje pravico, da uveljavljamo svoj prav, če se ne strinjamo s trditvami v odločbi, ki jo izda prvostopenjski organ, in smo prepričani, da se nam je zgodila krivica ter da je dejansko stanje nepravilno ugotovljeno. O pritožbi nato odloči organ druge stopnje (ponavadi je to višje sodišče). Organ lahko pritožbo tudi zavrne, če razlogi niso utemeljeni ali potrdi, da je prvostopenjski organ odločil pravilno.

Če so razlogi utemeljeni, lahko organ druge stopnje o zadevi odloči sam ali vrne zadevo v ponovno odločanje prvostopenjskemu organu. Če se zadevo vrne v ponoven postopek, mora organ prve stopnje upoštevati vse navedbe, ki se pojavijo v pritožbi.

Sem prištevamo tudi t. i. upravni spor, ki ga razumemo kot sodni nadzor nad zakonitostjo organov javne uprave. Z upravnimi spori se ukvarjajo vsa tri sodišča: Ustavno, Vrhovno in Upravno sodišče. (glej Pavčnik, 1997, str. 320)

2.3.6. Pravnomočnost sodnih in upravnih odločb

Kakor v vsakdanjem življenju lahko tudi pri izdajanju odločb pride do napak, ki jih je mogoče popraviti. Namen pritožbe je predvsem, da se zadeva, o kateri je že bilo enkrat odločeno, odloči še enkrat, da se odpravijo napake. Če je zadeva zelo delikatna in pomembna, je mogoče uporabiti tudi kakšno pravno sredstvo proti odločitvi drugostopenjskega organa. Ko so izčrpana vsa pravna sredstva ali stranka teh sredstev sploh ni koristila, postane zadeva dokončna in s tem tudi nespremenljiva. Takšna dokončnost pravnih aktov daje udeležencem pravnih razmerij vedeti, da je

odločitev dokončna in se nanjo lahko zanesejo ter da se bodo po njej ravnali tudi drugi.

Pravnomočnost konkretnih oblastnih pravnih aktov pomeni, da se odločbe, ki je pravnomočna, ne more več izpodbijati z rednimi pravnimi sredstvi, kar pomeni, da je odločba neizpodbojna. Materialna pravnomočnost pomeni, da so in stranke in pravni organi vezani na vsebino odločbe. Odločbo, v kateri je pravnomočno odločeno, razumemo kot resnično in pravno pravilno. Šele pravnomočna odločba omogoča prisilno izvršitev odločbe. Pravnomočnost tudi preprečuje, da bi bilo o isti zadevi dvakrat odločeno.

S pojmom pravnomočnosti je povezano tudi načelo materialne resnice, saj morajo biti dejstva v pravnomočni odločitvi resnična. V pravnomočnosti je pravna varnost vredna več kot vsebinska pravilnost odločbe. V pravnem odločanju se odločamo glede na praktična vprašanja, ki se odločijo v dokončni rešitvi.

Ustanova pravnomočnosti se uveljavlja tako v civilnem kot v kazenskem postopku. Zadeve v teh dveh postopkih se morajo pravočasno rešiti; zgladiti je potrebno medsebojne spore, odločiti v premoženjskih zadevah ter ugotoviti, ali je obtoženec tudi resnično storilec kaznivega dejanja. Pri upravnem postopku obravnavamo upravne zadeve, ki so v javnem interesu. V upravnih zadevah se strankam nalagajo obveznosti in pravice. Namen tega postopka je, da ne smemo posegati v že pridobljene pravice strank ter tudi ne moremo zviševati obveznosti, ki so jih stranke že pridobile v isti zadevi.

Za upravne zadeve velja, da lahko upravni organi tudi čez nekaj časa ponovno odločajo o isti zadevi, če imajo zanj boljšo rešitev, zato objektivna pravnomočnost odločbe tukaj ne pride v poštev.

Z izrednimi pravnimi sredstvi lahko posegamo v pravnomočnost upravnih odločb, če tako določa zakon in tako lahko pravice iz odločbe odpravimo, razveljavimo ali spremenimo. Obstaja tudi možnost, da so pravnomočne odločbe nezakonite oziroma vsebinsko nepravilne, zato lahko proti takim odločbam pooblaščen predlagatelj vlagajo izredna pravna sredstva. Izredna pravna sredstva ne zadržijo izvršitve pravnomočne odločbe.

Izredna pravna sredstva so:

- Obnova postopka: to izredno pravno sredstvo poznajo vsi trije postopki. Obnova postopka je mogoča zaradi bistvenih kršitev postopka (npr. da je pri izdaji odločbe bil prisoten sodnik, ki bi moral biti oz. je bil po zakonu izločen). Obnovo postopka zahtevajo tudi kazniva dejanja, kot so ponarejena listina oz. napačno pričanje priče; kot posledica tega je izdana odločba ter novi dokazi, ki lahko dokazujejo, da obtoženi ni kriv oz. poteka sojenje po milejšem zakonu. Obnova postopka se dovoli, če je podan obnovitveni razlog in ta tudi omogoča, da se o zadevi ponovno odloča.
- Zahteva za varstvo zakonitosti: prav tako velja za vse tri postopke. To zahtevo vložijo državni tožilec, ki je za določeno zadevo pristojen, če so v njej kršeni materialni ali procesni predpisi. Izjema je v kazenskem postopku, ker lahko to

zahtevo vložita tudi obsojenec in njegov zastopnik. O tem izrednem pravnem sredstvu odloča Vrhovno sodišče RS o zadevah iz kazenske in pravnomočne pristojnosti.

- Izredna omilitev kazni: to vrsto kazni poznamo samo v kazenskem postopku. Mogoča je samo takrat, če se po pravnomočno izrečeni odločbi pokažejo okoliščine, za katere prej nismo vedeli in lahko privedejo do milostnejše sodbe za obdolženca.
- Revizija: se lahko vloži proti odločbam drugostopenjskega organa. Da vložimo revizijo, morajo biti kršena glavna pravila pravnomočnega in materialno-pravnega postopka. Vrhovno sodišče lahko, če je revizija utemeljena, odločbo razveljavi ali spremeni, saj ima za to revizijska pooblastila.

Poleg obnove postopka in zahteve za varstvo zakonitosti pozna upravni postopek še: odpravo in razveljavitev odločbe po nadzorstveni pravici; razveljavitev in spremembo odločbe s privolitvijo ali na zahtevo stranke ter izredno razveljavitev in ničnost odločbe.

S temi izrednimi pravnimi sredstvi lahko odpravimo, spremenimo in razveljavimo pravnomočno odločbo, če so kršena bistvena pravila postopka in takšna odločba lahko ima posledice za širšo družbo.

Za nično odločbo se lahko izreče odločba, ki ne bi smela biti izdana v upravnem postopku; če jo je izdal organ brez zahteve stranke in stranka kasneje v njo ni niti molče privolila. Odločba je nična tudi, če bi s svojo izvršitvijo povzročila kaznivo dejanje. Za nično odločbo jo izreče uradni organ na predlog stranke oz. državnega tožilca.

Z izrednimi pravnimi sredstvi lahko torej odpravimo nezakonite pravnomočne odločbe v rednem postopku, ki temeljijo na napačno ugotovljenem dejanskem stanju ali pravne odločitve, ki kršijo materialno in procesno pravo. V nekaterih primerih se lahko ugotovijo nepravilnosti z izrednimi pravnimi sredstvi kasneje in se zato milejše sodijo, saj se lahko pravo v daljšem časovnem obdobju spremeni.

Zato so zelo pomembni akti milosti, ki zagotavljajo pri podobnih kaznivih dejanjih podobne posledice.

Akta milosti sta:

- Pomilostitev je v pristojnosti predsednika države in je oblastni posamični pravni akt. Pomilostitev ni mišljena na splošno za vse osebe, ampak se razlikuje od primera do primera.
- Amnestija pa je v pristojnosti državnega zbora, to je zakonodajnega telesa. Amnestija je splošni pravni akt. Osebam, ki so opravičene do amnestije, se dovoli delna izvršitev kazni oz. milejša kazen.

Pri pomilostitvi in amnestiji je dovoljeno, da se tistemu, na katerega se kazen nanaša, odpusti kazenski pregon in mu zato tudi ne moremo izreči kazni. Takšni akti milosti se imenujejo abolicija.

(glej Pavčnik, 1997, str. 321–327)

2.3.7. Izvršba

Pomemben postopek je tudi izvršba, saj se izvršujejo pravnomočne odločbe. Bistvo pravnih pravil je, da jih tisti, na katere se ta pravila naslovljena, izvršujejo. Če je vmes prišlo do kršitev, jih moramo najprej rešiti, šele nato se izvršuje pravna odločitev, ugotovljeno v odločbi (lahko jo izvršimo sami, npr. plačamo račun ali pa so prisotni državni organi kot pri prestajanju zaporne kazni).

Če odločitev nočemo ali ne moremo izvršiti, obstaja za to dejanje *izvršilni postopek* in v njem moramo odločitev iz odločbe prisilno izvršiti. Prisilna izvršitev je mogoča, ko je odločba pravnomočna; ko preteče rok, v katerem bi moral zavezanec odločitev izpolniti. Da se izvršba sploh lahko izvrši, mora obstajati izvršilni naslov. Upravne odločbe se izvršujejo po pravni in sodni poti. Upravne izvršbe so za to, da se izpolnijo nedenarne obveznosti in tudi denarne, če se zavezanec s tem strinja.

Izvršbe *kazensko pravnomočnih odločb* ureja zakon o izvrševanju kazenskih sankcij in ti postopki se razlikujejo od vrste kazenskopravne sankcije, ki je bila izrečena v posameznem primeru. *Civilnopravne odločbe* se izvršujejo v sodnem izvršilnem postopku. V izvršilnem postopku moramo z osebami, zoper katere poteka postopek, ravnati humano in upoštevati njihovo dostojanstvo. (glej Pavčnik, 1997, str. 327)

Sodni izvršilni postopek je osnovni model, iz katerega se je razvil izvršilni postopek. Prizadeta stranka začne izvršilni postopek sama, če se njen predlog nanaša na izvršilni naslov in je predmet njenega predloga v mejah normale (izvršbe niso dovoljene ne predmetih, ki so nujni za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb). Izvršilni postopek temelji na:

- načelu prioritete, da se upniki poplačajo po določenem vrstnem redu, kot so dobili pravico do plačila iz kakšnega predmeta
- in načelu, da opravimo postopek najugodnejše za stranko in z njim dosežemo isti namen izvršbe.

Izvršilni naslov izvrši prisilno izvršitev pravne odločbe. Pri plačilu denarnih terjatev so mogoča naslednja sredstva izvršbe: prodaja premičnih stvari, prodaja nepremičnin, prenos denarne terjatve ... (glej tudi čl. 27 ZIP.) Izvršba nedenarnih terjatev temelji na izročitvi posameznih stvari; na izročitvi nepremičnin, vrnitvi delavca na delo, vpisu pravice v javno knjigo, na razdelitvi stvari ... (glej čl. 213 in 214 ZIP)

Če govorimo o nenadomestnem dejanju je lahko kot posledica izvršbe tudi denarna kazen, da se zavezanca prisili, da obveznost izpolni. (glej Pavčnik, 1997, str. 328)

2.4 USTAVNO-SODNO PRAVNO VARSTVO

Je posebna vrsta državnega varstva, katerega nosilec je ustavno sodišče, ki je najvišji organ sodne oblasti. Ustavno sodišče odloča predvsem o ustavnosti in zakonitosti pravnih aktov ter varstvu človekovih pravic in svoboščin. Ustavno sodišče odloča v treh sklopih:

- Prvi sklop: zajema odločanje o ustavnosti in zakonitosti zakonov ter splošnih in pravnih aktov. Odloča tudi o skladnosti zakonov z mednarodno ratificiranimi pogodbami in s splošnimi načeli mednarodnega prava.
- Drugi sklop: tukaj je govora o ustavni pritožbi zaradi kršitve človekovih pravic. Da se ustavna pritožba sploh lahko vложи, morajo biti v isti državi izčrpana vsa pravna sredstva.
- Tretji sklop: obravnava zadeve, ki se ne zgodijo tako pogosto, vendar lahko imajo zelo pomembne posledice. To so predvsem zadeve: o sporih glede pristojnosti državnih organov, o odgovornosti predsednikov (republike, vlade, ministrov), o protiustavnosti aktov, o delovanju političnih strank ...

Da se o zadevi odloča, lahko zahtevajo pooblaščen predlagatelji, kot so državni zbor, 1/3 poslancev, državni svet, vlada, sodišče idr. ter tisti, ki izkažejo pravni interes (če predpis posega naravnost v njihove pravice, interese). O pobudi razpravlja ustavno sodišče, vendar le če se odločitev v posamezni zadevi tako spremeni in s tem reši tudi kakšno pomembno pravno vprašanje. Pri tem morajo biti pravni interesi že vnaprej predvideni.

O abstraktni presoji ustavnosti in zakonitosti splošnih pravnih aktov govorimo, ko pooblaščen predlagatelj želi, da se ugotovi, če je določen akt nezakonit (ni v skladu z ustavo). Naloga sodišča je, da takšen akt preveri, tudi če v resnici ne obstaja.

Pri konkretni ustavni presoji sodišče obravnava točno določen primer in je predpogoj za odločanje v posamezni zadevi.

Če ustavno sodišče ugotovi, da je zahteva utemeljena, takrat razveljavi zakon, ki ni v skladu z ustavo; vse ostale akte pa razveljavi (za naprej) ali odpravi (učinkuje za nazaj). Odločbe ustavnega sodišča so dokončne in nanje ne moremo vložiti nobenih rednih ali izrednih pravnih sredstev.

(glej Pavčnik, 1997, str. 329–333)

2.5 SODNO VARSTVO V PRAVNEM SISTEMU EVROPSKE SKUPNOSTI

2.5.1 Postopek pred sodiščem Evropskih skupnosti

Procesno pravo, ki se uporablja pred sodiščem Evropskih skupnosti, je povsem neodvisno od ureditve v državah članicah. Ta postopek je razdeljen v štiri faze:

1. Pisni del: se začne z vložitvijo tožbe, ki mora vsebovati določena pravna dejstva, temelje in argumente ter naslov za vročanje. Država članica ali oseba sama lahko vложи vlogo v kateremkoli uradnem jeziku Evropske unije. Najprej sodišče odloči o dopustnosti in če je pozitivna, nadaljuje z odločanjem in utemeljevanjem.

2. Preiskovalni in pripravljalni del: ko se vloga vloži, se preda predsedniku enega senata, ta potem določi enega sodnika za poročevalca; strokovni pomočnik ES določi enega svojih sodnikov, da je pristojen za zadevo. Po poročilu sodnika poročevalca in mnenju strokovnega pomočnika se sodišče odloči, katera dejstva in dokaze bo preverjalo. Stranka je lahko osebno navzoča, mogoče je zaslišanje priče, izvedensko mnenje, zahteva za posredovanje informacij. Ves material mora biti na vpogled strankam, če jih je pridobilo sodišče.
3. Ustni del (z mnenjem AG¹): predsednik sodišča določi datum javne obravnave. Pred njo mora sodnik poročevalec izdati poročilo za obravnavo z dejstvi in argumentacijo strank. To poročilo se kasneje na obravnavi javno prebere in z njim se seznanijo stranke z zadevo.
4. Sodba: mora vsebovati razloge, ki so pomembni za odločitev in imena sodnikov. Po obravnavi se sodišče tajno posvetuje. Izrek sodbe se prebere na naslednji obravnavi. Objavi se v vseh uradnih jezikih EU.

(glej Bauman, 2002, str. 22–28)

Pravila, ki urejajo postopek pred Sodiščem prve stopnje, so enaka kot tista, ki urejajo spore pred Sodiščem ES. Sodišče prve stopnje se lahko samo odloči za ukrepe za ureditev postopka tako, da bo zadeva pripravljena za obravnavo, da bodo izpeljane vse zahteve postopka, razjasnjene zahteve strank, omogočena poravnava med strankami, postavljena določena vprašanja strankam ... Sodišče ES združuje vse ostale funkcije različnih sodišč: mednarodnega, ustavnega, upravnega, gospodarskega, delovnega in socialnega. (glej Močilnikar, 1998, str. 32–39)

Ko postane država polnopravna članica ES, se mora zavezati, da bo spoštovala pravila in odločbe Sodišča ES. Članice se tudi zavežejo, da bodo medsebojne spore reševale samo na načine, ki so predvideni v pogodbi.

Sodni nadzor nad upravo ima dve funkciji:

- varovanje pravic posameznikov, v katere posegajo upravni organi ter
- skrb za celoten pravni sistem – to pomeni skrb, da se akti nižje veljave ujemajo z akti višje veljave.

Stranke imajo na voljo nekaj postopkov pred Sodiščem ES:

1. tožbo za razveljavitev akta (z njo mora Sodišče razglasiti akt za neveljavnega, zato je rok za vložitev tožbe razmeroma kratek),
2. tožbo zaradi molka organa – opustitve dejanja,
3. tožbo, ker je na podlagi nezakonitega akta izdan nov nezakonit akt,
4. nacionalno Sodišče lahko da Sodišču ES v preučitev veljavnost akta, če se pojavi vprašanje o veljavnosti akta,
5. Sodišče ES lahko potrdi nezakonitost akta v postopku za povrnitev škode, ki bi jo naj povzročil nezakonit akt Skupnosti.

¹ AG – Advocates General – strokovni pomočnik Sodišča ES in Sodišča prve stopnje

Pod točkami 3, 4 in 5 se nezakonit akt Skupnosti ne razveljavi, ampak se le prepreči njegova uporaba. (glej Močilnikar, 1998, str. 51–65)

Sodišče ES mora zagotavljati sodni nadzor nad akti organov ES. Organi Skupnosti lahko kot kazen izrečejo denarno kazen. Sodišče ES odloča tudi v sporih med uslužbenci organov Skupnosti in njihovimi delodajalci.

Fizična oseba lahko zahteva neposredno varstvo na Sodišču Evropske skupnosti pri delovnih sporih; za vse ostale zadeve je pristop posreden, saj nas na sodišču ES napotijo na nacionalna sodišča. (glej Močilnikar, 1998, str. 66–72)

Državnemu zboru, 1/3 poslancev DZ, vladi in drugim ni potrebno izkazovati pravni interes pri zahtevi za oceno ustavnosti pred Ustavnim sodiščem – imenujemo jih privilegirani vlagatelji. Ostale fizične osebe imenujemo nepriviligirani vlagatelji. (Lavrič, 1998, str. 18)

Da se zagotovijo temeljna pravila pravičnosti do sodnega varstva, mora ES soditi v podobnih primerih podobno. Sodišče je vezano na svoje predhodne odločitve. Sodišče ES mora izvajati sodni nadzor nad zakonitostjo aktov, ki jih izdaja Skupnost, in nad njihovo uporabo v vseh državah članicah. (glej Močilnikar, 1998, str. 101–105)

2.5.2 Tožbe po 226. členu PES

226. člen Pogodbe o Evropski skupnosti govori o tem, da sproži Komisija tožbo proti državi članici, ki je kršitev zagrešila oz. ni izpolnila obveznosti. Če se zadeva, v kateri je bila zaznana kršitev, ne razreši v določenem roku, se zadeva predloži sodišču. Kršitve, ki jih zagrešijo države članice, so:

- kršitev obveznosti sodelovanja iz 10. člena PES,
- neprimerna uporaba in uveljavitev prava Skupnosti,
- tožbe sodišč v državah članicah. (glej Bauman, 2002, str. 29–33)

Postopek je sestavljen iz treh delov, saj naj bi tako pripomogel k boljšemu in hitrejšemu kompromisu med Komisijo in državo članico, ki je kršila pravo Skupnosti. Šele ko so ta pogajanja minila in se nista uspeli dogovoriti, se zadeva preda Sodišču Evropske skupnosti. Če se postopek ne uredi v neformalnem postopku, se začne uradni postopek. Komisija najprej s pismenim opozorilom opozori državo, ki je kršila; nato ima le-ta možnost, da pojasni, zakaj je tako ravnala. Če se v tem postopku problem ne razreši, izda Komisija obrazloženo mnenje in ukrepe, ki jih mora država kršiteljica odpraviti. Ko je izdano obrazloženo mnenje s strani Komisije, začne teči dvomesečni rok, v katerem mora država, ki je pravo kršila, podati svoje razloge o kršitvi. Države kršiteljice v večini primerov obrazloženo mnenje sprejmejo in kršitev odpravijo. (glej Močilnikar, 1998, str. 44–47)

Postopek po 226. členu poteka v treh delih:

- a. Neformalni del postopka:** večino postopkov fizične ali pravne osebe prijavijo Komisiji, nekaj jih začne Komisija na lastno pobudo, nekaj jih je uvedenih po peticijah Evropskega parlamenta. Neformalni del postopka je pomemben zaradi odločanja o dopustnosti tožbe pred sodiščem ES. Ko Komisija ugotovi, da je država članica kršila pravna pravila Skupnosti, mora z njo mirno razrešiti problem. Če ji to ne uspe v predpisanem roku, preide na drugo fazo postopka.
- b. Formalni del postopka, ki zajema formalno sporočilo Komisije in njeno utemeljeno mnenje:** do formalnega postopka pride, če se Komisija in država članica ne dogovorita oz. se država članica ne strinja z določbami Komisije. Takrat Komisija državi članici pošlje dopis, ki vsebuje relevantna dejstva, navede kršene določbe prava Skupnosti, izjavo o začetku postopka ter ji določi roke.
- c. Postopek pred sodiščem ES:** »če se država članica ne podredi utemeljenemu mnenju Komisije v določenem roku, se postopek premakne v zadnjo fazo, šele sedaj sodno fazo, pred Sodišče ES«. (Grik, Ilešič, Pravo EU, str. 270.) V tem postopku pred sodiščem mora Komisija predstaviti predmet spora, razloge zanj ter kratek povzetek.
(glej Bauman, 2002, str. 34–42)

Če država članica ni kršila prava Skupnosti, se tožba zavrne in stroške postopka krije Komisija. Če je država kršila pravo z opustitvijo, je kriva za čas, v katerem ni izvedla potrebnih ukrepov in stroške postopka plačata pol pol. Če je država članica kršila pravo z dejanjem, mora stroške postopka kriti sama. (glej Bauman, 2002, str. 46)

Primer:

Kot primer navajam slovenske vinjete in trenutno dogajanje v povezavi z njimi v Sloveniji. Evropska komisija je v začetku oktobra 2008 sprožila postopek proti Sloveniji zaradi uvedbe polletnih in enoletnih vinjet. Vinjete so le začasen ukrep do uvedbe satelitskega cestninjenja.

Evropska komisija je že sredi junija od Slovenije zahtevala pojasnilo glede uvedbe vinjet, ker je ugotovila, da obstaja možnost, da se vinjete ne skladajo s pravnim redom EU. Slovenija je odgovorila, da ne diskriminira državljanov in ne omejuje niti prostega pretoka oseb niti vstopa tujih državljanov na trge držav članic.

Takšen postopek je sestavljen iz treh delov:

- uradno opozorilo Komisije državi članici,
- zahteva po spremembi spornih ukrepov ter
- izročitev primera Sodišču evropskih skupnosti, če se ti ukrepi ne odpravijo.

Slovenija je dobila prvi pisni opomin v začetku oktobra 2008, ker je kršila pravni red EU, saj naj bi diskriminatorno obravnavala občasne uporabnike slovenskih avtocest. Tak opomin dobi vsaka država članica, ki ne upošteva evropskih pravil. Sedaj ima Slovenija mesec dni časa, da odgovori; če tega ne stori, ji bo Evropska komisija poslala opomin pred postopkom na evropskem sodišču, kar mora storiti v 4–6

mesečih. Če je na prvi opomin podana dobra obrazložitev, je postopek končan. V nasprotnem primeru sledi drugi opomin, ki se imenuje obrazloženo mnenje. Zadnja možnost Evropske komisije je predaja zadeve v obravnavo Evropskemu sodišču. Slovenija bo Evropski komisiji odgovorila v roku. Pri tem je zaprosila za podaljšanje roka zaradi menjave vlade, vendar ji tega v Bruslju niso odobrili, zato mora odgovor posredovati v začetku novembra.

Slovenija krši 12. člen Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, ki prepoveduje diskriminacijo, kar je storila z uporabo vinjet, ker nepravilno obravnava uporabnike slovenskih avtocest.

Slovenija je edina država, ki nima vsaj mesečnih vinjet. Izjema je Češka, ki ima samo letne vinjete, njihova cena je 25 EUR. Cena 7- oz. 10-dnevnih vinjet je od 3 EUR v Romuniji do 11 EUR na Madžarskem. Nekatere tunele v Avstriji je potrebno dodatno plačati, prav tako tudi tunnel skozi Karavanke, ki se raztezajo med Slovenijo in Avstrijo.

Odločitev Komisije je bila pričakovana, saj se je v preteklosti enako zgodilo tudi v Avstriji. S tem sistemom vinjet so tuji uporabniki slovenskih avtocest na slabšem kot naši državljani. Janša meni, da so spremembe neizogibne in da bomo prihodnje leto najverjetneje uvedli vinjete za krajši čas. Vinjete so samo začasen ukrep, ker se pričakuje uvedba satelitskega cestninjenja.

Največji kritiki so ravno naši sosedje: Italijani, Hrvati in Avstrijci, ki si tudi najbolj prizadevajo za uvedbo vsaj 10-dnevnih vinjet. Države članice lahko same odločajo svoje sisteme cestninjenja, pri tem morajo v celoti upoštevati določbe iz PES. Že od leta 1996 si Evropska komisija prizadeva za enako stališče za druge države, ki so uvedle podobne vinjetne sisteme kot so Avstrija, Madžarska, Slovaška, Češka, Bolgarija in Romunija. Pri čemer Evropska komisija upošteva tudi pritožbe evropskih turističnih organizacij.

Slovenija je odgovorila na opomin Evropske skupnosti in v njem zavrnila vse očitke. Podala je enak odgovor kot že julija in to je, da ne diskriminira na podlagi državljanstva za tujce, saj mora tudi veliko Slovencev kupiti vsaj polletne vinjete, čeprav avtocesto uporabljajo zelo poredko.

Slika 1: Primer vinjet za krajše obdobje, ki so začele veljati 1. 12. 2008.

Cena novih letnih vinjet se naj ne bi spremenila in bi ostala ista, to je 55 EUR, cena desetdnevni pa bo 10–15 EUR. Ceno letnih vinjet morajo določiti še preden gre do v obtok, saj ne bi bilo pravično, da bi nekdo na začetku plačal za letno vinjeto npr. 55 EUR, nekdo, ki bi se za nakup letne vinjete odločil kasneje, pa bi jo moral dražje plačati. Cena vinjet mora biti celo leto enaka. Letne vinjete bodo sedaj veljale 14 mesecev, in sicer od 1. decembra 2008 do 31. januarja 2010. Prodajalci letih vinjet ne bodo luknjali tako kot polletnih, ki veljajo 6 mesecev od dneva nakupa. Šestmesečne vinjete za leto 2009 je mogoče kupiti od srede decembra 2008 naprej. Če je bil nakup opravljen malo pred iztekom decembra, jih je prodajalec preluknjal z datumom 01. januar 2009. Do konca leta 2009 se bodo prodajale letošnje šestmesečne vinjete. Glavni razlog, zakaj cene vinjet ostajajo enake, je, da ne moremo tako hitro spremeniti Zakona o cestninskem sistemu, zato zaenkrat še ne bomo uvedli kratkotrajnih vinjet.

Ključnega pomena je, da se ta projekt z vinjetami nadaljuje tudi v času, ko se v Sloveniji soočamo s finančno in z gospodarsko krizo.

Konec marca 2009 je bil v Sloveniji sprejet nov predlog glede slovenskih vinjet, ki naj bi začel veljati s 1. julijem. Minister Vlačič je povedal, da je bil ta ukrep nujen, saj mora biti sistem cestninjenja vzdržan, da se lahko z njim odplačuje kredite, hkrati pa mora biti tudi v skladu s pravom Evropske unije. V tem predlogu gre za poglobitve spremembe glede cen in trajanja vinjet (tedenske vinjete se bodo prodajale za 15 eurov, letne za 95 eurov, polletne pa se bodo ukinile). In če bo sprejet ta predlog bodo motoristi za vinjete odšteli polovično ceno, torej bo cena letne vinjete 47,50 eur, enotedenska pa 7,50 eura.

S tem bo Slovenija tudi izpolnila pogoje Evropske komisije za sprostitev zaustavljenih kohezijskih sredstev v vrednosti 200 milijonov evrov.

Na ministrstvu za promet so tudi dejali, da so vinjete le začasen ukrep in da bo dolgoročno rešitev prinesel satelitski ali mikrovalovni sistem. Zagotoviti je potrebno le vzdržan sistem financiranja avtocestnih in cestnih programov cestninjenja, pri čemer so vinjete le del tega sistema.

Sedaj pa se poraja vprašanje, če bo Evropska komisija sploh sprejela to odločitev Slovenije, od katere je zahtevala uvedbo kratkotrajnih vinjet po sorazmerni ceni. Kot primer bi navedla, da gre večina ljudi na dopust za več kot sedem dni, kar pomeni, da bi potemtakem morali kupiti dve tedenski vinjeti in zanju odšteti 30 eurov, kar je le pet eurov manj od dosedanje polletne vinjete. Odločitve glede nadzora vinjet v poletni sezoni še niso sprejete.

Ob pisanju diplomskega dela Slovenija še ni obvestila Evropske komisije o ceni in ukinitvi polletne vinjete- to namera storiti v prihodnjih dneh. Zato tudi še ni uradnega odziva Evropske komisije na to odločitev vlade. Vlačič je tudi povedal, da je cena vinjete v izključni pristojnosti vsake posamezne države in pri tem izpostavil Češko, ki ima razmerje med tedensko in letno vinjeto 22 odstotkov, Slovenija pa 16 odstotkov.

Cene vinjet v drugih državah so sledeče: Avstrijska deset dnevna vinjeta 7,70 eura, Madžarska 4-dnevna vinjeta 4 eure in 10-dnevna vinjeta 8 eurov, Češka 7-dnevna vinjeta 8 eurov ter Slovaška 7-dnevna vinjeta 4,90 eura.

2.5.3 Tožbe po 227. členu PES

Kadar je ena država članica mnenja, da druga članica ne izpolnjuje kakšne obveznosti, lahko zadevo predloži Sodišču ES, še pred tem pa mora Komisija podati svoje obrazloženo mnenje.

Tožb po 227. členu je bistveno manj kot po 226. členu, saj države nočejo sporov z državami, s katerimi morajo sodelovati. Navzoč je tudi strah pred prevelikimi stroški in težkim dokazovanjem kršitev.

Države članice morajo spoštovati pravni red Evropske unije, se ne smejo zoperstavljati normam EU, jih ne smejo spreminjati ter ne smejo ogroziti EU. Po PES imajo države v EU možnost, da lahko proti državam članicam, ki kršijo pravo Skupnosti, sprožijo postopek po 226. in 222. členu. (glej Baumam, 2002, str. 50)

2.6 SODNO VARSTVO PRAVIC PO EVROPSKI KONVENCIJI

»Ustava Republike Slovenije zagotavlja sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravico do odprave njihove kršitve«. (4. odstavek 15. člena Ustave RS)

»Vsakdo ima pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter o obtožbah proti njemu brez nepotrebne odlašanja odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče. Sodi mu lahko samo sodnik, ki je izbran po pravilih, vnaprej določenih z zakonom in s sodnim redom«. (23. člen Ustave RS)

Tudi Evropska konvencija ureja pravico do sodnega varstva v njenem 6. členu, ki določa, da ima vsakdo pravico, da se o njegovih pravicah in obveznostih javno in v razumnem času odloči na neodvisnem in z zakonom ustanovljenem sodišču. Sodba mora biti izrečena javno. Javnost in novinarji so lahko izključeni, če gre za varovanje zasebnega življenja stranke, če javnost interesa škodi interesom pravičnosti, če gre za koristi mladoletnikov, če je to v interesu javnega reda oz. državne varnosti. (glej Sorta, 1999, str. 28)

2.6.1 Pravna narava pravice do sodnega varstva po 6. členu Konvencije

Konvencija ureja samo pravico do sodnega varstva, če pride do sodnega postopka. Pri tem ne zagotavlja pravice do sodnega varstva samo po sebi.

Če notranje pravo ne omogoča dostopa do sodišča, pomeni to kršitev 6. člena Konvencije. (glej Sorta, 1999, str. 28)

2.6.2 Pravica do sodnega varstva v Sloveniji

Pravica do sodnega varstva in pravica do dostopa do sodišča sta urejeni v Ustavi Republike Slovenije. Pravica do sodnega varstva je samostojna ustavna pravica, ki priznava učinke v okviru procesnega prava. Če ima stranka zagotovljeno pravico do dostopa sodišča, ima pravico do nepristranskega sodnika, pravico do javnega obravnavanja, do enakega varstva pravic. (glej Sorta, 1999, str. 30)

Če pride do spora posameznika z državo, ima posameznik po 6. členu Konvencije pravico do sodnega varstva v:

- postopku za pridobitev dovoljenj za sklenitev pravnega posla,
- postopku za pridobitev in odvzem licence za opravljanje določenega poklica ali gospodarske dejavnosti v posameznem kraju,
- postopku razlastitve, prostorskega planiranja, izdaje gradbenih dovoljenj idr.,
- postopku za uveljavitev pravic iz zdravstvenega in socialnega zavarovanja,
- postopku za varstvo pravic staršev v razmerju do otrok v primeru posega državnih organov,
- postopku za povračilo škode, ki jo posameznikom povzročijo državni organi,
- in v davčnem postopku. (glej Sorta, 1999, str. 31–34)

Ni dovolj, da je sodno varstvo le zakonsko urejeno, ampak mora biti tudi dejansko dostopno. Namen Konvencije ni varovanje teoretičnih in dozdevnih pravic, ampak varovanje konkretnih in učinkovitih pravic. Država ne sme postavljati ovir za uveljavljanje pravic, ko omogoči dostop do sodišča. Oviro za uveljavitev sodnega varstva po mnenju Evropske Komisije postavlja le višina stroškov.

Pravica do sodnega varstva ne pomeni avtomatsko pravice do brezplačne pravne pomoči, vendar mora država omogočiti to sodno varstvo možno in učinkovito. To pomeni, da mora zagotoviti odvetnika, ker je zastopanje obvezno ali pa je zadeva preveč zapletena. Temu se lahko država izogne, če opusti obvezno zastopanje in poenostavi pravila postopka, da na sodišču ni več nujna pomoč odvetnika. (glej Sorta, 1999, str. 34)

V upravnem postopku lahko neuki stranki pomaga tudi uradna oseba, ki jo ves čas postopka vodi in usmerja ter uveljavlja strankine pravice v postopku. Stranko morajo seznaniti ustno ali pisno, v kateri fazi je postopek. Upravni postopek mora poznati pravico revnih do oprostitve stroškov.

Pravica do sodnega varstva je opredeljena tako v 6. členu Konvencije kakor tudi v 22., 23., 24. in 25. členu Ustave Republike Slovenije in zagotavlja vsakomur enako varstvo pravic v postopku pred sodiščem in drugimi državnimi organi ter določa, da se o posameznikovih pravicah odloči brez nepotrebnega odlašanja, da se zagotovi javnost sojenja in da imajo udeleženci pravico do pravnega sredstva. Javnost je lahko izključena, če gre za občutljivo zadevo; če je tako v interesu morale, javnega reda ali varnosti države; v primeru varovanja mladoletnih oseb, zasebnega življenja, državne, vojaške ali uradne tajnosti. Evropska komisija je pristojna za poštenost postopka

(enako obravnavanje strank), vendar ne za pravilnost odločitve. (glej Sorta, 1999, str. 35–37)

V Republiki Sloveniji se Evropska konvencija uporablja neposredno, saj je mednarodno pravo del notranjega prava.

2.7 VARSTVO PRAVIC V UPRAVNEM SPORU IN KONTROLA UPRAVE

2.7.1 Splošna načela varstva pravic v upravnem sporu

Upravno sodno varstvo pravic morajo zagotavljati že neodvisna sodišča, kar je eno temeljnih načel. Sodišča morajo biti zagotovljena z zakonom kot nepristranska in neodvisna. Ista načela veljajo tudi za sodnike, saj morajo biti neodvisni in nepristranski. Do sodnega varstva ima pravico vsak, ki želi, da se o njegovih pravicah in dolžnostih odloča na neodvisnem in nepristranskem sodišču, ki mu sodi sodnik, izbran po vnaprej določenih pravilih iz zakona. Rzsodba se mora končati v razumnem času. Eno izmed temeljnih načel je tudi načelo zaslišanja stranke v postopku. Vsakdo ima pravico, da je njegova zadeva obravnavana javno, saj so sodbe obravnavane javno in se javno tudi izrekajo. (glej Tratar, 2002, str. 267–282)

2.7.2 Načelo zakonitosti

Načelo zakonitosti je povezano z nastankom upravnega prava in veže upravo k upoštevanju vseh obveznih norm, ki so zanjo pomembne. Upravi so nadrejene norme, kot so ustava, zakoni, uredbe EU ... Vsak organ mora upoštevati in spoštovati normativno ureditev nadrejenega organa in norme, ki jih izdajajo podrejeni organi v okviru pristojnosti ter norme, ki jih je sam postavil.

Na področju ustavnopravnega varstva velja načelo, da se lahko odločitve spodbijajo s tožbo, prizadete osebe pa imajo pravico biti zaslišane.

V upravnem sporu odloča pristojno sodišče, če z zakonom ni drugače določeno. Odloča o zakonitosti dokončnih posamičnih aktov, s katerimi državni in drugi organi odločajo o pravicah in obveznostih posameznikov oz. organizacij. (glej Tratar, 2002, str. 133–136)

2.7.3 Izbira ustreznega pravnega varstva v upravnem sporu glede na predmet spora

Če z zakonom ni drugače zagotovljeno kakšno drugo sodno varstvo, takrat odloča v upravnem sporu pristojno sodišče

Poznamo dve skupini aktov vlade. V prvo skupino spadajo akti s področja notranje politike, ki se delijo v tri podskupine: akti, ki obravnavajo razmerje med izvršilno

oblastjo in parlamentom; akti predsednika republike (akti pomilostitve) in nekateri disciplinski ukrepi v vojski. V drugo skupino spadajo diplomatski akti, ki zajemajo akte v zvezi z mednarodnimi odnosi, ki predstavljajo dandanašnji dan najpomembnejše in najpogostejše primere aktov vlade.

Upravni akt je dokončen, ko je vročen stranki in pritožba ni mogoča ali ko se izteče pritožbeni rok. V upravnem sporu lahko izpodbijamo akte, ki so dokončni. (glej Tratar, 2002, str. 185–208)

2.8 ZAČASNO PRAVNO VARSTVO

Začasno pravno varstvo pojmuje kot državnopravno zahtevo in je pomembno za uresničevanje sodne kontrole izvršilne veje oblasti.

Z začasnim pravnim varstvom se omogoča učinkovito pravno varstvo vsem tistim, ki menijo, da je javna oblast kršila njihove pravice.

Upravnopravno varstvo je uspešno, če z njim preprečimo oblastno ravnanje upravnih organov oz. vsaj ohranimo dejansko stanje, ki ga je mogoče povrniti v prvotno stanje. Od zakonodajalca je odvisno, kako bo oblikoval pot pravnega varstva. Začasno pravno varstvo je zelo dobrodošlo, če bi bile brez njega kršene temeljne človekove pravice oz. bi nastala škoda, ki je ne bi bilo mogoče popraviti.

Organ, ponavadi upravni organ, ki je pristojen za izvršbo, lahko na tožnikovo željo oz. zahtevo preloži izvršitev izpodbojnega akta do izdaje pravnomočne sodne odločbe, če bi se z izvršitvijo prizadejala tožniku večja škoda in če takšna odločitev ni v nasprotju z javno koristjo. Tej zahtevi za odložitev izvršbe morajo biti priloženi dokazi. (glej Tratar, 2002, str. 573–584)

2.9 PRAVNOMOČNOST SODNIH ODLOČB

Pravnomočno odločbo sodne oblasti morajo spoštovati vse pravne in fizične osebe v Sloveniji. Pravnomočne odločbe obvezujejo vse udeležence, včasih tudi tretje osebe. Odločbe, ki urejajo sporna pravna razmerja, morajo imeti položaj pravnomočnosti.

Značilnost pravnomočne sodne odločbe je razsojena stvar. Materialno pravnomočna postane upravna odločba šele takrat, ko je ni mogoče več izpodbijati v upravnem ali kakšnem drugem sodnem postopku in tudi v postopku, v katerem je stranka že pridobila kakšne pravice ali obveznosti. Vsebinsko pravnomočne sodne odločbe morajo spoštovati tako posamezniki kot tudi drugi državni organi. (glej Tratar, 2002, str. 585–589)

2.9.1 Formalna in materialna pravnomočnost

Formalna pravnomočnost nastopi takrat, ko sodbe ni več mogoče izpodbijati z rednimi pravnimi sredstvi na nobeno višje sodišče, torej je takšna formalno pravnomočna sodba neizpodbojna in se vsako vloženo redno pravno sredstvo zavrže.

Formalna pravnomočnost se izpodbija samo z izrednimi pravnimi sredstvi (predlog za obnovo postopka).

Materialna pravnomočnost veže sodišča, da so vezana na vsebino sodbe; njena podlaga je materialno pravnomočnost. Enak učinek kot za državne organe ima materialna pravnomočnost tudi za ostale stranke.

Organi, ki o določeni materialno pravnomožni zadevi odločajo, so vezani na sodbo in ne morejo izdati akta, ki bi bil v nasprotju z vsebino sodbe.

Pozitivna stran materialne pravnomožnosti je v tem, da so tako organ kot tudi stranke vezane na vsebino sodbe. Sodišče je vezano na formalno odločitev sodbe in o isti stvari ne sme dvakrat odločati.

Negativni učinek je izpeljan ravno iz pozitivnega, saj se o isti stvari ne sme ponovno odločati. (glej Tratar, 2002, str. 589–592)

2.9.2 Objektivne in subjektivne meje pravnomožnosti

Pod objektivno pravnomožnostjo spada predmet spora v pravnomožni sodbi. Učinek pravnomožnosti je v prepovedi, da se isti spor med strankama ponovi. Sodišče mora zavreči tožbo s sklepom, če je bilo o isti zadevi že odločeno in je že bila izdana pravnomožna odločba. Pod stranke spadajo osebe, udeležene v sporu, same oz. preko zastopnikov in njihovi pravni nasledniki.

Subjektivna meja pravnomožnosti predstavlja učinek sodbe med organi in osebami. Absolutni učinek sodb je učinek sodbe do vseh in sodbe so obvezne tako za pravne in fizične osebe kakor za državne organe.

Relativni učinek subjektivne pravnomožnosti je obvezen samo za stranke, ki so sodelovale v sporu, v katerem je bila izdana odločba. (glej Tratar, 2002, str. 592–599)

2.9.3 Pravnomožnost v slovenskem pravu

Glavni namen pravnomožnosti sodnih in upravnih odločb je v zagotavljanju pravne varnosti. Za formalno pravnomožnost je značilna neizpodbojnost, kar pomeni, da je ne moremo izpodbijati s pritožbo oz. z revizijo.

Če se ponovi isti spor med istima strankama, se upošteva prejšnja sodba (kakor je bilo sprva odločeno). Če je o zadevi že pravnomožno odločeno, se tožba zavrže.

Da se lahko odločba izpodbija v upravnem sporu, mora biti pravnomočna. V upravnem sporu postane odločba pravnomočna, če zoper njo ni dovoljena pritožba in je že vročena stranki. Če je pritožba mogoča, postane odločba pravnomočna, ko preteče rok, ki je dovoljen za pritožbo. (glej Tratar, 2002, str. 601–608)

3 POJEM IN NASTANEK PRAVNEGA RAZMERJA

V vsakdanjem življenju vstopamo v različna razmerja, s katerimi zadovoljujemo svoje potrebe, ki so lahko zelo različne: biološke, duhovne, ekonomske ... V nekatera družbena razmerja se moramo vključevati, ker so za nas ključnega pomena za preživetje; v ostala se vključujemo prostovoljno, odvisno od naših potreb.

Ljudje tekmujejo med seboj in med njimi prihaja do nasprotovanja zaradi omejenosti dobrin, saj je nekaterih dobrin manj, kot je potreb, zato so se oblikovala pravna razmerja, ki so pravno urejena, kar pomeni, da jih varuje država. Ker so ti odnosi pravno urejeni, se lahko od njih pričakuje predvidljivost ravnanja in urejenost. Z njimi se lahko preprečuje nasilno reševanje sporov.

Pravno razmerje je sestavljeno iz:

- pravnih subjektov (to so udeleženci pravnih razmerij),
- pravic in dolžnosti (ki se med njimi ustvarijo),
- namena in predmeta pravnega razmerja (je cilj, ki ga pravni subjekti hočejo doseči).

(glej Perenič, 2004, str. 164)

Za nastanek pravnega razmerja morata biti izpolnjena vsaj dva bistvena pogoja. Obstajati morajo tudi splošna in abstraktna pravna pravila, saj določajo tako vrsto posameznega pravnega odnosa kakor tudi njegove pogloblitve sestavine, kot so način oblikovanja, spreminjanja in prenehanja. (glej Perenič, 2004, str. 165)

3.1 PRAVNA DEJSTVA

Pravna dejstva so dejstva, ki jim pravna pravila pripisujejo določene pravne posledice, torej vplivajo na sam nastanek pravic in obveznosti ter na njihovo spreminjanje in prenehanje v okviru teh pravnih razmerjih.

Pravna dejstva delimo v dve osnovni skupini; ti sta naravna dejstva in človekova dejanja.

3.2 NARAVNA DEJSTVA

Ta dejstva nastanejo ne glede na voljo človeka, vendar povzročijo pravne posledice. To lahko ponazorimo z lepim primerom rojstva otroka, ki hkrati pomeni nastanek pravnega subjekta, tj. fizične osebe. To je jasno vidno tudi v primeru poteka časa, ki lahko vpliva na nastanek oziroma prenehanje določenih pravic in obveznosti. Kot primer lahko navedemo tudi poplave, ki nastanejo zaradi močnih padavin, in dajejo

upravičencu pravico, da terja odškodnino od zavarovalnice, pri kateri je imel zavarovano svoje premoženje. (glej Perenič, 2004, str. 165)

3.3 ČLOVEKOVA DEJANJA

Vsa človekova dejanja so zavestna in jih delimo na človekova dejanja, ki so skladna s pravnimi normami (dogovor, v katerem se prodajalec in kupec sporazumeta o vseh podrobnostih blaga in tako nastane prodajna pogodba), in na tista ravnanja, ki povzročajo kršitev (npr. če se poškoduje kakšna stvar, mora kršitelj oškodovancu ali plačati odškodnino ali vrniti stvar v prvotno stanje).

Vsak, ki se sklicuje na določena pravna sredstva, mora ta svoja dejstva dokazati, da so se res uresničila.

Tudi delovanje sodišč je urejeno v skladu s pravno ureditvijo. Sodišča morajo ugotoviti vsa dejstva, ki so obtožencu v prid, kakor tudi dejstva, ki dokazujejo njegovo krivdo. Vse odločitve v upravnih in drugih postopkih morajo biti ugotovljene pravilno in popolno, saj so pomembna za vsako posamezno pravno odločitev.

Poleg vseh dokaznih sredstev, kot so: priče, ogled kraja dogodka, dokaz z listino in drugo poznamo tudi takšne primere, pri katerih ti dokazi ne obstajajo in tako pri njih tudi ni mogoče dokazati kakšnega dejstva. V takih primerih se upošteva načelo verjetnosti, če okoliščine to potrjujejo. Za primer načela verjetnosti lahko navedemo, da je oče partner otrokove matere, če je otrok rojen v zakonski zvezi.

Potrebno je ločiti med pravnimi in domnevnimi fikcijami. Pravne fikcije se opirajo na neko verjetnost, na nekaj, kar se je res zgodilo in za to obstaja dokaz. Pri domnevni fikciji se postavi opredelitev, da neka stvar obstaja ali ne.

Vendar se pri domnevnih fikcijah postavlja vprašanje, do katere mere so takšne domneve resnične, da ne gremo z njimi že do meje skrajnih izmišljotin. Potrebno je poiskati primerno rešitev, čeprav so dostikrat tudi domneve zelo koristne in uspešno vplivajo na učinkovito rešitev. Zakon je dosti bolj omejujoč do domnevnih fikcij kot do pravnih domnev. (glej Perenič, 2004, str. 165)

4 SESTAVINE PRAVNEGA RAZMERJA

Poglavitne sestavine pravnega razmerja so:

- pravni subjekti:
 - fizične osebe
 - pravne osebe
- pravice in dolžnosti:
 - vpliv časa na izvrševanje pravic in dolžnost
 - zakonito izvrševanje, kršitev in zloraba pravic
- namen in predmet pravnega razmerja

4.1 PRAVNI SUBJEKTI

Nosilci pravnih razmerij so ravno tisti pravni subjekti, ki so lahko nosilci pravic in obveznosti. Pravice dobijo svoj smisel le, če so vezane na nek nastanek, razvoj in prenehanje pravnih subjektov. Človek je lahko kot pravni subjekt v vlogi fizične osebe kot posameznik in kot skupina ljudi, povezanih v kakšno organizacijsko dejavnost.

4.1.1 Fizične osebe

Danes je vsaka oseba obravnavana kot pravni subjekt, vendar včasih temu ni bilo tako (npr. sužnji niso bili nosilci pravic in obveznosti, prav tako tega niso priznali vsem slojem v fevdalni dobi). V Splošno deklaracijo o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah so napisali, da ima vsak človek pravico, da je priznan kot pravni subjekt in da je suženjstvo odpravljeno.

Kot primer bi lahko navedli, da tudi otroka, ki je še v materinem trebuhu, še ne obravnavamo kot samostojno osebo; to postane z rojstvom. Vendar lahko ta otrok pridobi nekatere pravice, s predpostavko, da se rodi živ (npr. dedovanje). Fizični subjekt postane oseba, ko se rodi; to sposobnost izgubi, ko umre. (glej Perenič, 2004, str. 168)

4.1.1.1 Pravna sposobnost

Pravna sposobnost pomeni, da je fizična oseba sposobna biti nosilec pravic in obveznosti. Pravno sposobnost pridobimo z rojstvom, izgubimo jo s smrtjo.

4.1.1.2 Poslovna sposobnost

To sposobnost ima oseba, ki je sposobna sama prevzemati odgovornost in odgovarjati za svoja dejanja. Poslovno sposobnost pridobi oseba, ko dopolni 18 let (s polnoletnostjo). Izjemni primer pridobitve popolne sposobnosti predstavljajo osebe, ki niso dopolnile 18 let, vendar so se pred dopolnitvijo polnoletnosti poročile oz. so rodile otroka.

Popolno poslovno nesposobnost imajo mladi do 15. leta starosti. Ko dopolnijo 15 let, pridobijo delno poslovno sposobnost, zato lahko sami sklepajo manj pomembne posle. Popolno poslovno nesposobna je lahko tudi oseba po 18. letu starosti, če ni sposobna skrbeti sama zase. Te osebe zastopajo starši oziroma njihovi zakoniti zastopniki.

4.1.1.3 Deliktna sposobnost

S tem pojmujeemo odgovornost odgovarjanja za pravne kršitve na področju kazenskega in civilnega prava.

4.1.2 Pravne osebe

K pravnim osebam prištevamo ljudi in sredstva, ki so namenjena uresničevanju pravno dovoljenih ciljev.

Pravo takim družbenim celotam priznava pravno subjektiviteto, da lahko na organiziran in pravno urejen način uresničujejo dejavnost, za katero so ustanovljene. Fizične osebe so naravno ustvarjene osebe, medtem ko so pravne osebe umetno ustvarjene.

Prav tako kot pri fizičnih osebah poznamo tudi pri pravnih osebah različne vrste sposobnosti.

Pravna sposobnost pravnih oseb se razlikuje od pravne sposobnosti fizičnih oseb, saj pravne osebe ne morejo imeti pravice do dedovanja, kot jo imajo fizične osebe.

Pravna sposobnost pravnih oseb pomeni, da mora biti takšna oseba sposobna nositi določene vrste pravic in obveznosti, za katere je ustanovljena. Ker je pravna oseba umetno ustvarjena, ne moremo govoriti o njeni poslovni sposobnosti, ampak so zato poslovno sposobni njeni organi.

Pravne osebe so odgovorne tudi za pravne kršitve, kar pomeni, da so tudi deliktno sposobne in odgovarjajo za kazniva dejanja. (glej Perenič, 2004, str. 170–172)

4.1.2.1 Pravne osebe javnega prava

Poznamo več vrst pravnih oseb, ki se delijo na pravne osebe javnega prava in pravne osebe zasebnega prava. Pod pravne osebe javnega prava spadajo tiste osebe, ki so upravičena do izdajanja javnih listin, in pooblaščenca za izvajanje določenih javnih nalog, javnih služb ... Ustanovijo se s splošnim pravnim aktom ali z zakonom. Pravne osebe javnega prava so torej država, lokalne skupnosti, poklicne in gospodarske zbornice, javna podjetja in zavodi, ki opravljajo naloge na gospodarskem, kulturnem, zdravstvenem idr. področju.

4.1.2.2 Pravne osebe zasebnega prava

Vse pravne osebe zasebnega prava nastanejo z zasebnim pravnim aktom. Za pravne osebe je značilno, da uresničujejo zasebne interese. Pravne osebe zasebnega prava so:

- Društva niso ustvarjena za pridobivanje dobička, ampak za uresničevanje športnih, kulturnih, političnih, dobrodelnih in drugih ciljev.
- Zadruge so delno ustvarjene za pridobivanje dobička (kmetijska zadruga). Vstop vanje je prostovoljen, člani morajo biti strpni in enakopravni drug do drugega. Premoženje zadruga se oblikuje glede na vložke njenih članov oziroma drugih virov, ki jih zadruga pridobijo med svojim poslovanjem.
- Ustanove so ustvarjene za pridobivanje dobička, katerega namen je določen z ustanovitvenim aktom. Premoženje ustanove se uporablja v korist oseb, ki so bile določene s prej omenjenim aktom.
- Gospodarske družbe opravljajo gospodarsko pridobitno dejavnost, ki prinaša dobiček. Gospodarske družbe se delijo na osebne in kapitalske. Razlika med družbama je velika, saj so družbeniki v osebni družbi med seboj tesno povezani, medtem ko so družbeniki v kapitalski družbi manj povezani in je večji poudarek na kapitalu. Med osebne družbe prištevamo družbe z neomejeno odgovornostjo, komanditne družbe in tihe družbe. Pod kapitalske družbe spadata delniška družba in družba z omejeno odgovornostjo.

4.2 PRAVICE IN DOLŽNOSTI

O pravicah govorimo ponavadi takrat, ko je kakšna oseba upravičena do kakšnega ravnanja, ki ji je s to pravico omogočeno. Pravica mora biti pravno zavarovana, zato ni dovolj, če je le vsebinsko podrobno opredeljena. Določena mora biti tudi sankcija, če bo prišlo do kršitve te pravice. Zagotovljeni morajo biti pravno-varstveni postopki, s katerimi lahko prizadete osebe uveljavljajo svoje pravice, če do kršitve le-teh pride.

Abstraktno vnaprej predvidene pravice se izpolnjujejo na podlagi splošnega in abstraktnega pravila, lahko pa tudi s posamičnimi in konkretnimi akti.

Pravice, ki se uresničujejo na podlagi splošnih in abstraktnih pravil, so v glavnem osebne pravice, ki predstavljajo človekovo osebnost. Poglavitne značilnosti teh

pravil so predvsem, da so absolutne, kar pomeni, da jih lahko uveljavljamo nasproti vsakomur, tako posameznikom kot državi. Takšne pravice niso prenosljive in so nedotakljive. Ne moremo se jim odpovedati in nihče nam jih ne more odvzeti. Te vrste pravil ne zastarajo, če jih določen čas ne uporabljamo.

K absolutnim pravilam se prištevajo tudi intelektualne in stvarne pravice. Slednje nam omogočajo oblast nad stvarjo in najpomembnejša med njimi je lastninska pravica. Kdor jo ima, ima dejansko oblast nad stvarjo, za katero ima lastninsko pravico. Lastninska pravica se pridobi s prilastitvijo neke stvari oz. s pridobitvijo stvari, ki jo je kdo zavrgel ali do nje nima kakšne pravice. S takšno stvarjo lahko prosto razpolagamo in z njo sklepamo pravne posle. Če pridobimo lastninsko pravico na stvari prejšnjega lastnika, se ta menjava izvede z izročitvijo, pri nepremičninah pa z vpisom v zemljiško knjigo.

K stvarnim pravilam prištevamo služnostne in zastavne pravice.

Pod besedo služnost razumemo stvarno pravico na tuji stvari, ki uporabniku te pravice dovoljuje, da to stvar uporablja in na njej izvršuje določene pravice. Služnost delimo na osebno in stvarno.

Stvarna služnost je vezana na določeno nepremičnino in jo lahko izvršuje vsakokratni lastnik (npr. vožnja prek sosednjega dvorišča, odtok vode na sosednje zemljišče).

Osebna služnost pa je ustanovljena v korist posamezne osebe (npr. lastnik določene stvari uživa sadove le-te).

Če želimo določeno terjatev zavarovati, ustvarimo zastavno pravico na tuji stvari, ki omogoča zastavnemu upniku plačilo v vrednosti, kolikor je zastavljena stvar vredna. Vse to je mogoče samo takrat, ko dolžnik svoje obveznosti ne izpolni pravočasno. Zastavna pravica je mogoča tako na nepremičninah s hipoteko kakor tudi na premičnih stvareh z ročno zastavo.

K intelektualni lastnini se prištevata avtorska in iznajditeljska pravica. Prepletajo se osebne in premoženjsko-pravne pravice, ki zagotavljajo imetniku intelektualne storitve, saj je priznan kot avtor in mu je omogočeno koriščenje lastnega izdelka.

Relativne pravice so tiste pravice, ki nastanejo med upniki in dolžniki v konkretnih oziroma posamičnih pravnih razmerjih. Te pravice je mogoče uveljavljati le med udeleženci določenega pravnega razmerja.

Obveznostne pravice nastanejo s pravnim poslom, to je v glavnem s pogodbo. Lahko nastanejo kot posledica ravnanj, ki so nedopustna, in povzročijo premoženjsko oz. nepremoženjsko škodo.

Poleg pravil so tudi dolžnosti sestavni del pravnih razmerij. Dolžnost je sestavljena predvsem iz sankcije in obveznosti. Obveznost mora izpolniti tisti, na katerega je naslovljena (da opravi neko dejanje) in če se obveznosti ne opravi, nastopi pravna posledica, ki ji pravimo sankcija.

Ko govorimo o absolutnih pravicah je s tem mišljeno, da jih morajo spoštovati vsi udeleženci posameznega pravnega razmerja in opustiti vsako dejanje, ki bi jih ogrozilo. Pri relativnih pravicah je ta dolžnost naložena le udeležencem posameznega razmerja.

Takrat ko je nosilec pravice dolžan svojo pravico izvrševati, govorimo o dolžnostnem upravičenju, kot zelo nazoren primer bi lahko navedli starševstvo. Starši imajo pravico in dolžnost vzgajati svoje otroke in skrbeti zanj, saj drugače odgovarjajo za pravno kršitev. (glej Perenič, 2004, str. 172–174)

4.2.1 Vpliv časa na izvrševanje pravic in dolžnosti

Čas zelo vpliva na nastanek, spreminjanje in prenehanje pravic in obveznosti v posameznih pravnih razmerjih. Pri osebnostnih pravicah velja, da potek časa oziroma nekoriščenje teh pravic na le-te ne vpliva, medtem ko je čas zelo pomemben za stvarne in obveznostne pravice.

Čeprav je lastninska pravica zavarovana kot absolutna, lahko njen status vseeno zastara, če pravice ne uporabljamo. Takrat postane lastnik stvari tisti posestnik, katerega nameni so dobroverni ali pa sploh ne ve, da je stvar, ki jo uporablja, v drugi lasti. Stvar pride v njegovo last tudi, če jo uporablja dlje časa, za premičnine 3 leta ter za nepremičnine 10 let. Če do tega pride, imenujemo to priposestevanje (pravica prejšnjemu lastniku preneha).

V obveznostnih razmerjih je čas zelo pomemben dejavnik, saj vpliva na celo vrsto ravnanj, ki so sestavljena iz pravic in obveznosti, zato je zelo pomemben čas izpolnitve te obveznosti. Dospelost pomeni, da lahko upnik terja od dolžnika pravico ob posameznem času. Pri dovršenosti je potrebno razlikovati zamudo, v kateri je stranka, če ne izpolni svoje obveznosti. Zelo pomemben je čas glede uveljavljanja pravic v sodnem varstvu, ki se nanašajo na pravne posle. Obveznost, ki jo imamo pravico zahtevati, nam zastara, če je ne izkoristimo v času, kot ga določa zakon. Ponavadi velja splošni zastaralni rok, ki je pet let (razen če ni z zakonom drugače določeno). Sodišče se na zastaranje roka sklicuje le tedaj, če dolžnik to posebej navaja. Z zastaranjem ne prenehajo obveznosti, ampak le pravica, da lahko od dolžnika zahtevamo izpolnitev obveznosti, npr. natančno določeni roki so v kazenskih postopkih. V kazenskem pravu je zelo pomembno upoštevanje zastaranja zadeve, ki veže državne organe, da le-to upoštevajo po uradni dolžnosti. Zastarajo predvsem pravice do pregona kaznivih dejanj kot tudi izvršitev kazenskih sankcij. Zastaralni roki so odvisni od vrste in teže kaznivega dejanja. Vzrok, da pregon zastara, je predvsem v tem, da dejstev ni mogoče dokazati, ker je čakanje predolgo, da bi določeno kazen bilo še moč doseči. (glej Perenič, 2004, str. 174–176)

4.2.2 Zakonito izvrševanje, kršitev in zloraba pravic

Nedovoljeno je poseganje v pravice, ki so last drugih. Če ne spoštujemo prevzetih obveznosti, to pomeni kršitev teh pravic in je kot tako tudi sankcionirano. Četudi sklepamo, da je dovolj jasna meja med izvrševanjem in kršitvijo pravic pri dovoljenih in prepovedanih ravnanjih, temu vendarle ni tako, vsaj ne pri zakonitem izvrševanju pravic. Vprašanje je tudi, če zakonito izvršujemo pravico tako, da posegamo v pravice drugih ali gre pri tem za zlorabo pravice. Pri tem je mogočih več odgovorov in glede na vsako posamezno situacijo posebej.

Pravice so navkljub nenehnemu poudarjanju in širjenju njihovega pomena zelo občutljiva prvina v modernem pravu. Vsebinska definicija zlorabe pravic je, da je potrebno pravice izvrševati v sorazmerju z njihovim namenom. Za zlorabo le-teh je odgovoren tisti, ki z očitnim namenom onemogoča ali posega v pravice drugih. (glej Perenič, 2004, str. 177)

4.3 NAMEN IN PREDMET PRAVNEGA RAZMERJA

4.3.1 Namen

Namen pravnega razmerja pomeni cilj, ki ga želimo doseči z oblikovanjem prostovoljnega ali prisilnega pravnega razmerja. Nameni so tako raznovrstni, kot so različne potrebe ljudi. Namene ločimo predvsem glede na zasebne interese in glede na javne potrebe. Cilj je lahko gospodarski, pridobiten, lahko je nepremoženjski (izobraževanje, vzgoja, varovanje, varnost idr.). Za preverjanje oz. nadzor morajo biti zagotovljena določena pravna sredstva, da se ugotovi, ali je organ ostal v mejah pristojnosti in ali je dosegel namen. Pravno določen mora biti tudi cilj v različnih zasebnih interesih, da se ne ogrozi zanesljivost pravnih poslov. (glej Perenič, 2004, str. 177)

4.3.2 Predmet

Tudi predmet je ob namenu poglobljena sestavina pravnega razmerja. »Predmet je stvar ali dobrina, zaradi katere nastanejo pravice in obveznosti v posameznem pravnem razmerju«. (A. Perenič: Uvod v pravo, str. 178.) Najprej predmet prepoznamo v tistih pravnih razmerjih, v katerih pravice in obveznosti nastanejo s kakšno stvarjo. Pravo se zato natančno ukvarja z različnimi stvarmi in lastnostmi le-teh. (glej Perenič, 2004, str. 178)

4.3.2.1 Stvari in stvari, ki to niso

V pravnem prometu obstajajo stvari, ki jih lastnik lahko odsvoji ali prepusti v rabo drugim osebam. Stvari, ki niso stvari v pravnem prometu, so nepremičnine, ki so v javni rabi (cesta, obala) ter premične stvari, namenjene javnosti (slike, gradivo v muzejih, galerijah, arhivih idr.).

4.3.2.2 Nepremičnine in premičnine

Nepremičnine so stvari, ki jih ne moremo premikati (zemljišče, stavbe, drevesa). Sestavina nepremičnin so tudi premične stvari, če so združene z nepremičnino (vgrajeni stroji, orodja).

Premične stvari je mogoče premikati, ne da bi jih poškodovali. Ta delitev vpliva na oblikovanje pravnega akta, na način pridobitve in zavarovanja stvari in terjatev.

4.3.2.3 Nepotrošne in potrošne stvari

Potrošne stvari se porabijo z normalno uporabo. Sem spadajo življenjske potrebščine, ki jih vsakodnevno potrebujemo, na primer denar, energija.

Nepotrošne stvari se postopoma obrabljajo, se ne uničijo ali spremenijo: zemljišče, zgradbe, stroji, knjige, obleke ...

4.3.2.4 Nadomestne in nenadomestne stvari

Nadomestne stvari ponavadi določamo generično, to pomeni po njihovi vrsti in ne individualno. Te stvari lahko merimo, štejemo in jih nadomestimo s podobnimi stvarmi.

Nenadomestnih stvari ni mogoče nadomestiti oziroma zamenjati z drugimi (natančno določene hiše, določena slika).

4.3.2.5 Deljive in nedeljive stvari

Deljive stvari lahko delimo, vendar z delitvijo ne spremenimo njihove namembnosti (delitev stavbe na nadstropja, denar). Če takšna delitev ni mogoča, govorimo o nedeljivih stvareh.

4.3.2.6 Telesne in netelesne stvari

Telesnih stvari se lahko dotikamo in so del materialnega sveta. Netelesne zaznavamo s čutili in z umom, nimajo svoje podobe; to so predvsem iznajdbe, duhovne stvaritve.

5 NEPRAVDNI POSTOPEK

Na področju nepravdnega postopka ne poznamo enotnega postopka, ampak vsak postopek obravnavamo svojevrstno. Nepravdni postopki so namenjeni predvsem varstvu osebnih in finančnih pravic fizičnih oz. pravnih oseb.

V nepravdnem postopku nimamo zmagovalca in poraženca kot v pravdnem postopku, ampak gre predvsem za ureditev razmerja med udeleženi osebami, ki imajo skupni interes za ureditev razmerij.

5.1 PRAVICA DO SODNEGA VARSTVA V NEPRAVDNEM POSTOPKU

Načelo enakega varstva pravic dobi svoj pravi pomen šele v 25. členu ustave, ki zagotavlja pravico do pritožbe in drugega pravnega sredstva, ki se lahko uporabi proti odločbam sodišč, drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi se odloča o naših pravicah, dolžnostih in interesih. 23. člen zagotavlja pravico do sodnega varstva. Poleg ustave ureja to pravico Evropska konvencija o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah. (glej Vogrinec, 2001, str. 6)

Konvencija je zelo pomembna, saj zagotavlja pošteno sojenje, pravično obravnavo in pravico do dostopa do sodišča, pravico do javne obravnave, pravico do razsodbe v razumljivem času, pravico do nepristranskega, neodvisnega in z zakonom ustanovljenega sodišča.

Evropsko sodišče meni, da dostop do sodišča ni odvisen od notranjega prava posamezne države in se šteje za kršitev Konvencije, če notranje pravo te pravice nima urejene! S tem je državam onemogočeno, da bi kako drugače omejile ali preprečile sodno varstvo na posameznih področjih.

Pravico do sodnega varstva ima vsakdo, ki meni, da je kršena kakšna njegova pravica in se lahko obrne na sodišče z zahtevo po sodnem varstvu. S tem je posledično povezana tudi država, saj mora dopustiti to sodno varstvo in ga ne sme izključiti. (glej Vogrinec, 2001, str. 8)

Tudi če zadeve niso sporne v nepravdnem postopku, imajo pravico do sodnega varstva, saj se odloča o konkretnih pravicah iz posameznikovega resničnega življenja. V nepravdnem postopku sodišče bolj pomaga neuki stranki pri doseganju pravičnosti in enakopravnega stanja. Nepravdni postopek je manj formaliziran in je zato lahko sodišče aktivnejše.

Pravdni postopek se začne s tožbo, nepravdni pa po uradni dolžnosti izjemoma na predlog udeležene stranke.

Sodišče ne sme samo urejati razmerja, če tega nihče zahteva; kot primer navajam – če predlagatelj od sodišča zahteva, da se določi nujna pot, mora to upoštevati, ne pa

odločiti o čem drugem, npr. o razdružitvi oz. delitvi skupne nepremičnine. (glej Vogrinec, 2001, str. 9–11)

Postopki, ki jih prištevamo med nepravdne postopke:

- razmerja med solastniki,
- dovolitev nujne poti,
- ureditev meje,
- delitev skupnega premoženja idr.

5.1.1 Razmerja med solastniki

Tukaj najdemo primere, ko ima več oseb v lasti eno nerazdeljeno stvar. Lastninska pravica te stvari pripada vsem udeležencem. Do nje lahko pridemo s kupno pogodbo, po volji strank in po zakonu (npr. s spojitvijo ali pomešanjem stvari, ki pripadajo različnim lastnikom). Solastnik ima stvar v posesti in jo uporablja skupaj z drugimi solastniki, ne da bi pri tem kršil pravice drugih solastnikov.

Če se kateri od solastnikov odloči za prodajo svojega deleža, imajo predkupno pravico najprej ostali solastniki. Če se solastniki ne morejo sporazumeti, odloči o tem sodišče v nepravdnem postopku.

Poznamo pa tudi primer skupne lastnine, npr. mož in žena ter njuno skupno premoženje, ki ga ustvarita v trajanju zakonske zveze.

Kadar med solastniki ni doseženo soglasje za upravljanje stvari oz. njeno vzdrževanje, odloči sodišče v nepravdnem postopku. Postopek se začne na predlog solastnika, ki na sodišče na pogovor povabi še vse ostale udeležence. Sodišče lahko izda začasno odredbo, ki velja do pravnomočnosti sklepa o ureditvi razmerij. V končnem sklepu se določijo stroški postopka ter način upravljanja in rabe stvari v solastnini. Tukaj je ključni interes udeležencev in ne kdo bo v zadevi zmagal. (glej Vogrinec, 2001, str. 21–24)

5.1.2 Dovolitev nujne poti

Pri dovolitvi nujne poti gre za poseg v lastninsko pravico. Sodišče lahko dovoli nujno pot pod dvema pogojema:

- če ni primerne oz. potrebne poti do nepremičnine, takrat se v njeno korist ustanovi nujna pot;
- da z ustanovitvijo nujne poti nastane večja korist kot škoda, ki ob uveljavitvi te poti nastane.

Vedno se pojavita dva nasprotujoča si interesa. Na eni strani je interes lastnika nepremičnine, ki nima zveze z javno potjo ali pa je le-ta neprimerna; na drugi strani pa je interes lastnika služnega zemljišča, preko katerega naj bi ta pot potekala in mu le-ta predstavlja motnjo, škodo in omejevanje.

Nujna pot se ustanovi šele s pravnomočno odločbo. Postopek za dovolitev nujne poti se uvede na predlog tistega, ki potrebuje to pot. Upravičenec mora v predlogu

navesti: zemljiško-knjižne podatke o zemljišču, vrsto dejanske rabe zemljišča, priimke ter prebivališča lastnikov (imetnikov); predlog načina uporabe nujne poti. Če sodišče ugotovi, da nujne poti ni mogoče dovoliti v skladu z zakonom, predlog zavrne. Ustanovitev nujne poti je potrebno plačati. Stroške postopka trpi predlagatelj, saj je ta pot v njegovem interesu. Že obstoječa pot se lahko tudi spremeni ali odpravi. (glej Vogrinec, 2001, str. 24–27)

5.1.3 Ureditev meje

Meja loči sosednje zemljiške parcele. Ureditev meje vodi organ geodetske stroke v sodnem nepravdnem postopku. Postopek ureditve meje se začne, ko so mejniki odstranjeni ali uničeni tako, da meja ni več razpoznavna oz. je določitev meje sporna. Pri tem je potrebno paziti, da o zadevi še ni bilo pravnomočno odločeno. Postopek za ureditev meje se začne na predlog, ki mora vsebovati zemljiškknjižne podatke o zemljiščih, ki so sporna, in navedbo lastnikov zemljišča. Sodišče nato obvesti državnega pravobranilca, ki ima položaj udeleženca v postopku.

V nepravdnem postopku zmaga tista oseba, ki izkaže lastninsko pravico na spornem delu posestva. Če udeleženec pravice ne more dokazati, se zemljišče uredi po udeležencu, ki je imel posest zadnji v lasti (kako je bilo to pri njemu urejeno oz. kako je meja potekala, preden je postala sporna). Če se tudi zadnja mirna posest ne more ugotoviti, mora sodišče razdeliti sporni prostor med udeležence postopka pravično in pri tem upoštevati vse okoliščine primera. Stroške postopka nosi vsak udeleženec sam. (glej Vogrinec, 2001, str. 28–32)

5.1.4 Delitev skupnega premoženja

Vsak solastnik ima pravico ob vsakem času zahtevati delitev stvari, razen če bi bila takšna delitev v tistem času v škodo kateremu od solastnikov. Solastniki se lahko pisno dogovorijo, da nekaj časa delitve ne bodo zahtevali. Tudi ta nepravdni postopek se začne na predlog tistega solastnika, ki zahteva delitev stvari. Vsi solastniki morajo sodelovati, v nasprotnem primeru delitev ni veljavna. Predlog mora vsebovati opis stvari, ki se deli, podatke o solastnikih ter njihove solastniške deleže.

Poznamo fizično delitev (razdelitev stvari med upravičene udeležence) in civilno delitev, ko se stvar proda, njen izkupiček pa porazdeli sorazmerno z deleži. (glej Vogrinec, 2001, str. 31–38)

5.2 DOSTOP DO SODIŠČA

Pravica dostopa do sodišča mora biti zagotovljena v vsakem pravnem sistemu države članice EU, da se lahko vsakdo razbremeni obtožb, ki ga obtožujejo pred pristojnim sodiščem. S strani države mora biti omogočen enak pristop do sodišča za vse.

Pri tem ni dovolj, da se pravica formalno prizna z zakonom, ampak mora biti tudi dejansko dostopna. Če je sodno varstvo prepozno, je isto, kot če oseba sodnega varstva sploh nima. (glej Vogrinec, 2001, str. 11–15)

6 VROČANJE V CIVILNIH IN GOSPODARSKIH ZADEVAH

»Poštno vročanje je po novi uredbi v EU bistveno okrepljeno, saj lahko sodišča in vročitelji države članice EU, z izjemo Danske, sedaj vročajo neposredno po pošti v drugo državo članico, kar je precejšnja pridobitev s stališča trajanja postopka.« (Sladič, 2005, str. 1131)

V mednarodnem prometu lahko pomeni mednarodno vročanje v primeru spora veliko oviro zaradi neenakih nacionalnih tradicij oz. ureditev vročanja, zato slovensko pravo razlikuje med vročanjem v tujino in vročanjem v državi sami. Vročanje v tujino pomeni vročanje državam, ki niso članice EU. Vročanje znotraj države je urejeno v 11. poglavju Zakona o pravdnem postopku, vročanje v tujino pa poleg 135. člena ZPP ureja tudi lex specialis. (glej Sladič, 2005, str. 1132)

6.1 VROČANJE ZNOTRAJ DRŽAVE

Če tožena stranka biva v tujini, se vročanje opravi tako, da se tožba izroči državnemu tožilstvu, ki je krajevno in stvarno pristojno za vodenje teh postopkov. Ko vročevalec izroči tožbo državnemu tožilstvu, se šteje, da je tožba vročena stranki, ki biva v tujini. Medtem ko je tožnik v tujini, mora imeti pooblaščenca za vročitve, v nasprotnem primeru lahko računa na hude posledice, ki posežejo v njegovo temeljno pravico do sodnega varstva. (glej Sladič, 2005, str. 1135)

6.2 VROČANJE V TUJINO

- Vročanje s priporočeno pošto s povratnico naslovniku v tujino

V primeru, če je tak način vročanja v skladu z mednarodnim javnim pravom.

- Vročanje osebi, ki biva v tujini po diplomatski poti

Ta način je med najpočasnejšimi, saj mora slovensko sodišče poslati svoja pisanja v tujino preko zunanjega ministrstva, ki ga kasneje pošlje pristojnemu zunanjemu ministrstvu določene države.

- Vročanje državljanu Republike Slovenije, ki se nahaja v tujini

Njemu lahko vročimo zadevo s pomočjo diplomatskih predstavnikov, če se tuja država strinja s takšnim načinom vročanja.

- Vročanje po osrednjem organu

Navadno je ta organ Ministrstvo za pravosodje. To pomeni, da slovensko sodišče pošlje tujemu osrednjemu organu sodbo in ga mora le-to posredovati naprej po svojih

predpisih. Poznamo tudi neposredno sodelovanje med sodišči, brez posredovanja osrednjega organa. (glej Sladič, 2005, str. 1137)

Če država meni, da gre za kršitev njene suverenosti ali varnosti, lahko vročitev tudi zavrne.

6.3 REDNI NAČNI MEDNARODNEGA VROČANJA MED ČLANICAMI DRŽAVE EU

Tudi tukaj nastopa osrednji organ, ki zagotavlja organom informacije za pošiljanje oz. sprejemanje. Osrednji organ v Republiki Sloveniji je Ministrstvo za pravosodje, ki imenuje okrajna, okrožna, višja, delovna in socialna sodišča, Upravno sodišče, Vrhovno sodišče idr., ki mu pomagajo. Imenovanje traja pet let in se obnovi na vsakih pet let.

Glavni postopek pošiljanja in vročanja sodnih pisanj poteka neposredno in hitro med organi za sprejemanje in pošiljanje. V praksi je zelo pomembno, da za listine ni potrebna overitev, torej da se izvirnik ujema s poslanim pisanjem.

Ob prejemu pisanja mora organ za sprejemanje organu za pošiljanje v sedmih dneh poslati potrdilo o prejemu. Če nacionalni organ ni pristojen za spise, ki jih sprejme, pošlje vso zadevo krajevno pristojnemu organu, ki mu mora poslati potrdilo o prejemu.

Osrednji organ lahko zahteva, da je zadeva napisana v uradnem jeziku zaprosene države ali pa v ta jezik prevedena, npr. Ministrstvo za pravosodje lahko zavrne listino, če ni napisana v slovenskem jeziku ali vanj prevedena oz. prevedena v jezik, ki ga stranka razume. (glej Sladič, 2005, str. 1144–1147)

7 PRISTOJNOST, PRIZNANJE IN IZVRŠITEV SODB V CIVILNIH IN GOSPODARSKIH ZADEVAH

Za priznanje in izvršitev sodnih odločb ter za opredelitev mednarodne pristojnosti tožencev se sedaj uporablja Bruseljska uredba za odločbe, izdane v državah članicah Evropske unije. Bruseljska uredba tudi nadomešča zakonodajo držav članic EU. (glej Galič, 2005, str. 1119)

Sodna odločba je vsaka odločba sodišča države članice ne glede na njeno vsebino (sodba, sklep, plačilni nalog ...). Sodna poravnava mora biti sklenjena pred sodiščem vsaj med postopkom ali pa jo mora sodišče odobriti. (glej Keresteš, 2005, str. 1164)

7.1 PODROČJE UPORABE

Bruseljska uredba se uporablja predvsem za gospodarske in civilne zadeve. Uporabljamo jo v vseh vrstah sodnega postopka kakor tudi v nepravdnih postopkih. Bruseljska uredba se ne uporablja za reševanje družinsko-pravnih zadev kakor tudi ne za reševanje zadev v zakonskih zadevah. Bruseljsko uredbo ponavadi uporabljamo za tožbe proti tožencem s prebivališčem v EU, pri čemer ni pomembno njihovo državljanstvo. Če toženec nima prebivališča v EU, bruseljske uredbe ne moremo uporabiti. Bruseljska uredba ureja le mednarodne pristojnosti in ne krajevnih. Načelo bruseljske uredbe je, da se morata stranki še pred sklenitvijo pravnega razmerja dogovoriti, pred katerim sodiščem bo stranka tožena v primeru, da do spora pride. (glej Galič, 2005, str. 1120–1126)

8 MEDSEBOJNO SODELOVANJE SODIŠČ DRŽAV ČLANIC PRI PRIDOBIVANJU DOKAZOV V CIVILNIH IN GOSPODARSKIH ZADEVAH

Poznamo dve vrsti pridobivanja dokumentov: na klasičen način preko zaprosenega sodišča ali preko sodišča, ki vodi postopek.

Državljeni držav članic EU se lahko na ozemlju le-teh prosto gibljejo in imajo vse pravice do sodnega varstva. Te države so si dolžne medsebojno pravno pomagati, zagotavljati morajo tudi pravico do sodnega varstva. (glej Betetto, 2205, str. 1152)

8.1 PRIDOBIVANJE DOKAZOV

Dokazi so zelo pomembni za razrešitev in pojasnitev dogodkov. Za pridobitev dokazov lahko štejemo vsak sodni ukrep, ki izkazuje namen, da bi lahko pridobili dodatke podatke.

8.1.1 Aktivna pravna pomoč

»Pridobivanje dokazov s pravno pomočjo je klasičen način pridobivanja dokazov v sporih z mednarodnim elementom.« (Betetto, 2005, str. 1154)

Kot jezik za sporazumevanje velja uradni jezik države, ki je zaprosila za dokaze oz. jezik, ki ga je država prosilka navedla kot sprejemljivega za izpolnitev obrazcev, vendar mora biti ta jezik uradni jezik v Evropski Uniji. Listine je potrebno prevesti v jezik, v katerem je podana zahteva. (glej Betetto, 2005, str. 1154–1160)

8.1.2 Pasivna pravna pomoč

Neposredno pridobivanje dokazov od sodišča, ki je zahtevo podalo in sodelovanje med sodišči, imata prednost pred avtonomnimi pravicami držav članic.

Pred neposrednim sodelovanjem sodišč so bili za pridobivanje dokazov zadolženi komisionarji. Prednost neposrednega pridobivanja je predvsem v neposrednosti in pristojnosti. Vse te listine mora odobriti osrednji organ v zaproseni državi. Osrednji organ lahko zahtevo zavrne, če zadeva ne sodi v področje uredbe, če nima vseh podatkov, če je podana v napačnem jeziku, če ni v skladu z javnim redom države članice. (glej Betetto, 2005, str. 1154–1160)

8.1.3 Neposredno izvajanje dokazov

Ko dobi sodišče dokaze, jih mora preučiti (pozitivne in negativne strani zadeve). Dokazi se morajo izvajati pred sodiščem: zaslišanje priče, ogled kraja dogodka idr. (glej Betetto, 2005, str. 1154–1160)

8.2 PRAVNA POMOČ

Do pravnega varstva nas vodi pravna pomoč v čezmejnih sporih. Najbolj pogosta vprašanja so vprašanja delavčevih pravic, njegovega pravnega varstva ter delavčevih družinskih članov v drugi državi. Ti delavci naletijo na razne težave, kot so jezik, stroški postopka, neenakomerno obravnavanje glede na državljanstvo. Takšni postopki so že po sami naravi zapleteni zaradi višjih stroškov, stroškov za prevajanje (v drug tuj jezik), overitve, tujega prava, domačih in tujih odvetnikov, pomanjkanja informacij ...

Brezplačna pravna pomoč je namenjena tistim, ki nimajo dovolj lastnih sredstev, da bi sami krili stroške postopka. Z njo je posameznikom omogočen dostop do sodišča ali do pravnega varstva. Sodno varstvo se mora zagotoviti vsem ne glede na socialni oz. premoženjski status. Pravna pomoč je namenjena fizičnim in ne pravnim osebam. Državljanstvo katere od držav članic ni pogoj za pridobitev pravne pomoči, saj ne sme biti diskriminacije za državljane tretjih držav. (glej Knez, 2005, str. 1175–1179)

8.2.1 Pogoji za pridobitev pravne pomoči

Do brezplačne pravne pomoči so upravičeni vsi, ki niso zmožni samostojno plačati stroškov postopka. Pravna pomoč zagotavlja predpravne nasvete, opustitev stroškov za tolmače, prevajanje dokumentov, potne stroške, stroške odvetnika; plačilo stroškov nasprotne stranke, če prosilec izgubi v postopku.

Stroške postopka plačata obe državi. Država, v kateri ima prosilec stalno ali začasno prebivališče, plača domačega odvetnika in prevode listin ter prošnjo za odobritev pravne pomoči. Vse ostale stroške (stroški postopka, zastopanje na sodišču, tolmačenje, sodne takse idr.) plača država, v kateri postopek poteka.

Pravni sistem, ki ne omogoča pravnega varstva, je slab sistem. Da pravna država normalno deluje, je nujen pogoj omogočanje pravnega varstva. Ni dovolj le, da je omogočeno sodno varstvo, ampak mora biti omogočen dostop do njega (drugače je, kot da pravnega varstva sploh ne bi bilo). (glej Knez, 2005, str. 1180–1189)

9 ZAKLJUČEK

Namen pravnega razmerja pomeni cilj, ki ga želimo doseči z oblikovanjem prostovoljnega oz. prisilnega pravnega razmerja. Nameni se razlikujejo od zasebnih interesov do javne potrebe ljudi. Cilji so lahko gospodarski, pridobitni, nepremoženjski (izobraževanje, vzgoja, varovanje ...).

Za nastanek pravnega razmerja morata obstajati dva osnovna pogoja; prav tako splošna in abstraktna pravna pravila, ki določajo vrsto določenega pravnega odnosa, njegove sestavine, način oblikovanja, spreminjanja in prenehanja. Pravno razmerje sestavljajo tudi pravna in naravna dejstva ter človekova dejanja. Pri tem morajo sodišča preučiti vse dokaze, ki so udeleženi osebam v prid, kakor tudi tiste, ki dokazujejo njihovo krivdo.

Glavne sestavine pravnega razmerja so pravni subjekti, med katere prištevamo fizične in pravne osebe, ki imajo pravno, poslovno in deliktno sposobnost.

Poznamo tudi sodno varstvo v nepravdnem postopku, v katerem nimamo zmagovalca ali poraženca kot v pravnem postopku, ampak se vsi udeleženci trudijo urediti razmerja in imajo neki skupni interes. Tudi če zadeve v nepravdnem postopku niso sporne, imajo pravico do sodnega varstva, ker se odloča o konkretnih pravicah iz posameznikovega življenja. V nepravdnem postopku sodišče bolj pomaga neuki stranki in ji hkrati pomaga, da doseže pravično in enakopravno stanje, kot vsi ostali. Pravdni postopek se začne s tožbo, nepravdni pa po uradni dolžnosti oz. na predlog stranke.

Pravica dostopa do sodišča mora biti zagotovljena v vsakem pravnem sistemu. Država mora omogočiti enak pristop za vse. Pravica mora biti priznana z zakonom in tudi dejansko dostopna. Če je sodno varstvo prepozno, je, kot če oseba sodnega varstva ni deležna. Namen pravnega varstva je, da se spor čimprej razreši. Pravovarstveni postopek lahko sprožimo, če nismo prekoračili časa za vložitev predloga. Cilj pravovarstvenega postopka je dosežen, ko so posameznikom izročeni posamični akti in ko se le-tem podredijo (prostovoljno oz. s pomočjo sile). Pravovarstveni postopek lahko sprožimo, če nismo prekoračili časa za vložitev predloga.

Pravico do pritožbe zagotavlja že ustava in to pravico ima vsakdo izmed nas. Pritožbo lahko vložimo proti vsaki odločitvi sodišča na I. stopnji, če se z njo ne strinjamo. Rok za pritožbo je praviloma 15 dni. S pritožbo uveljavljamo svoj prav, če se ne strinjamo s trditvami v odločbi in smo prepričani, da se nam je zgodila krivica. O pritožbi odloča organ II. stopnje.

Pravnomočnost konkretnih pravnih aktov pomeni, da se takšne odločbe ne more več izpodbijati z rednimi pravnimi sredstvi, kar pomeni, da je odločba neizpodbijna. Pravnomočnost odločbe se izvršuje tudi s pomočjo izvršbe.

Upravno sodno varstvo zagotavljajo neodvisna sodišča, ki morajo biti ustanovljena z zakonom kot nepristranska in neodvisna; ti dve načeli veljata tudi za sodnike. Do sodnega varstva ima pravico vsak, ki želi, da se o njegovih pravicah odloča na neodvisnem sodišču, ki mu sodi nepristranski sodnik, izbran vnaprej. Rzsodba mora biti končana v razumnem času. Eno izmed temeljnih načel je zaslišanje stranke.

LITERATURA

Samostojna publikacija:

- PERENIČ, Anton. Uvod v pravo. Univerza v Mariboru, Fakulteta za policijsko-varnostne vede, Ljubljana, 2004.
- KUŠEJ, Gorazd. Uvod v pravoznanstvo. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1998.
- PAVČNIK, Marijan. Teorija prava. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1997.
- SAJONIC, Bogomir. Skupnosti civilnega prava. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1997.
- TRATAR, Boštjan. Upravni spor. Založba Bonex d.o.o, Ljubljana, 2002.
- BAUMAN, Špela. Tožbe proti državam članicam zaradi kršitve prava Skupnosti. Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Piran, 2002.
- SORTA, Marko. Varstvo pravic po Evropski konvenciji, ki se nanašajo na upravno odločanje. Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Ankaran, 1999.
- LAVRIČ, Sabina. Sodno varstvo v Evropski skupnosti. Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Ljubljana, 1998.
- MOČILNIKAR, Alen. Sodišče Evropskih skupnosti in Sodišče prve stopnje (sodno varstvo v pravnem sistemu ES). Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Ljubljana, 1998.
- VOGRINEC, Bojana. Pravica do sodnega varstva v nepravdnem postopku. Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, 2001.

Članki iz revij:

- ZALAR, Aleš. Alternativno reševanje sporov. Podjetje in delo, 2001/6–7.
- KERESTAŠ, T. Pomen prava kot sistema pravnih pravil. Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru. Leto I, Št. 1, Maribor 2005, str. 63–76.
- SLADIČ, Jorg. Vročanje v civilnih in gospodarskih zadevah. Evropsko civilno procesno pravo. Podjetje in delo 6–7/2005/XXXI.
- GALIČ, Aleš. Pristojnost ter priznanje in izvršitev sodb v civilnih in gospodarskih zadevah. Evropsko civilno procesno pravo. Podjetje in delo 6–7/2005/XXXI.
- BETETTO, Nina. Uredba sveta (ES) št. 1206/2001 o medsebojnem sodelovanju med sodišči držav članic pri pridobivanju dokazov v civilnih in gospodarskih zadevah. Evropsko civilno procesno pravo. Podjetje in delo 6–7/2005/XXXI.
- KERESTEŠ, Tomaž. Evropski izvršilni naslov. Evropsko civilno procesno pravo. Podjetje in delo 6–7/2005/XXXI.
- KNEZ, Rajko. Pravna pomoč v čezmejnih sporih. Evropsko civilno procesno pravo. Podjetje in delo 6–7/2005/XXXI.
- Zbornik referatov. V. Mednarodna konferenca. Pravica do sodnega varstva v nepravdnih postopkih. Pravna fakulteta, Maribor, 1999.

Zakoni:

- Kazenski zakonik
- Zakon o obligacijskih razmerjih
- Zakon o upravnem postopku
- Zakon o izvršilnem postopku
- Ustava Republike Slovenije

VIRI

- MMC RTV SLO/STA. Bruselj pritiska, Ljubljana vztraja.
URL=»http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=16&c_id=183930« 02.10.2008.
- MMC RTV SLO/STA. Komisija danes o slovenskih vinjetah.
URL=»http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=16&c_id=183871« 01.10.2008.
- MMC RTV SLO/STA. Bruselj terja pravočasen odgovor.
URL=»http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=16&c_id=185392« 23.10.2008.
- MMC RTV SLO. Sloveniji ostrejši opomin.
URL=»http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=16&c_id=186206« 04.11.2008.
- MMC RTV SLO. Zavrjnjeni očitki Bruslja.
URL=»http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=185739« 28.10.2008.
- MMC RTV SLO. Kako iz primeža vinjetne zagate.
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=187188« 19.11.2008.
- Zupan, Špela. Letne vinjete več kot 55 evrov.
URL=«<http://24ur.com/novice/slovenija/letne-vinjete-vec-kot-55-evrov.html>« 21.11.2008.
- L.H. / STA. Letna vinjeta po 55 evrov.
URL=«<http://24ur.com/novice/slovenija/letne-vinjete-po-55-evrov-ze-danes.html>« 26.11.2008.
- MMC RTV SLO/ STA. Bruselj: Glede vinjet dovolj namera.
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=16&c_id=187618)« 25.11.2008.
- B.S. Vinjete so, kupcev ni.
URL=«<http://24ur.com/novice/slovenija/vinjet-se-nimajo-povsod.html>« 27.11.2008.

- MMC RTV SLO. Vlačič: Hitra rešitev ničesar ne prinese.
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=187718« 27.11.2008.
- MMC RTV SLO. Cene vinjet ostajajo nespremenjene.
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=187659« 26.11.2008.
- MMC RTV SLO/STA. Vinjete: Tedenske za 15, letne za 95 evrov.
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=196031« 26.03.2009.
- MMC RTV SLO. Vinjete: Ministrstvo (še) brez pojasnil.
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=196109« 27.03.2009.
- MMC RTV SLO. Ministrstvo: Vinjete le prehodni sistem.
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=196167« 28.03.2009.
- MMC RTV SLO/ STA. Nove vinjete EU-ja še niso zadovoljile.
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=196310« 30.03.2009

SLOVAR UPORABLJENIH KRATIC

EU – Evropska unija

BU – Bruseljska uredba

CFI – Sodišče prve stopnje

ES – Evropska skupnost

PES – Pogodba o Evropski skupnosti

AG – Advocates General

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

IZJAVA

Spodaj podpisana Mateja Ladinek izjavljam, da sem avtorica diplomskega dela z naslovom Varstvo pravnega razmerja.
Strinjam se tudi z objavo diplomskega dela na internetu.

Ljubljana, april 2009

Podpis: Mateja Ladinek

Diplomsko delo je lektorirala Veronika Mravljak.